

Darba vides ergonomiskie riska faktori zivsaimniecības nozarē

Jeļena Reste, *Dr. med.*

arodveselības un arodslimību ārste, sāpju ārste
asoc. profesore, vad. pētniece

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

VITA BREVIS ARS LONGA

17.10.2023.

Rīgas Stradiņa universitāte
Darba drošības un vides veselības institūts
Aroda un vides medicīnas katedra

Zivsaimniecības nozare un to atspoguļojums nozaru klasifikācijā

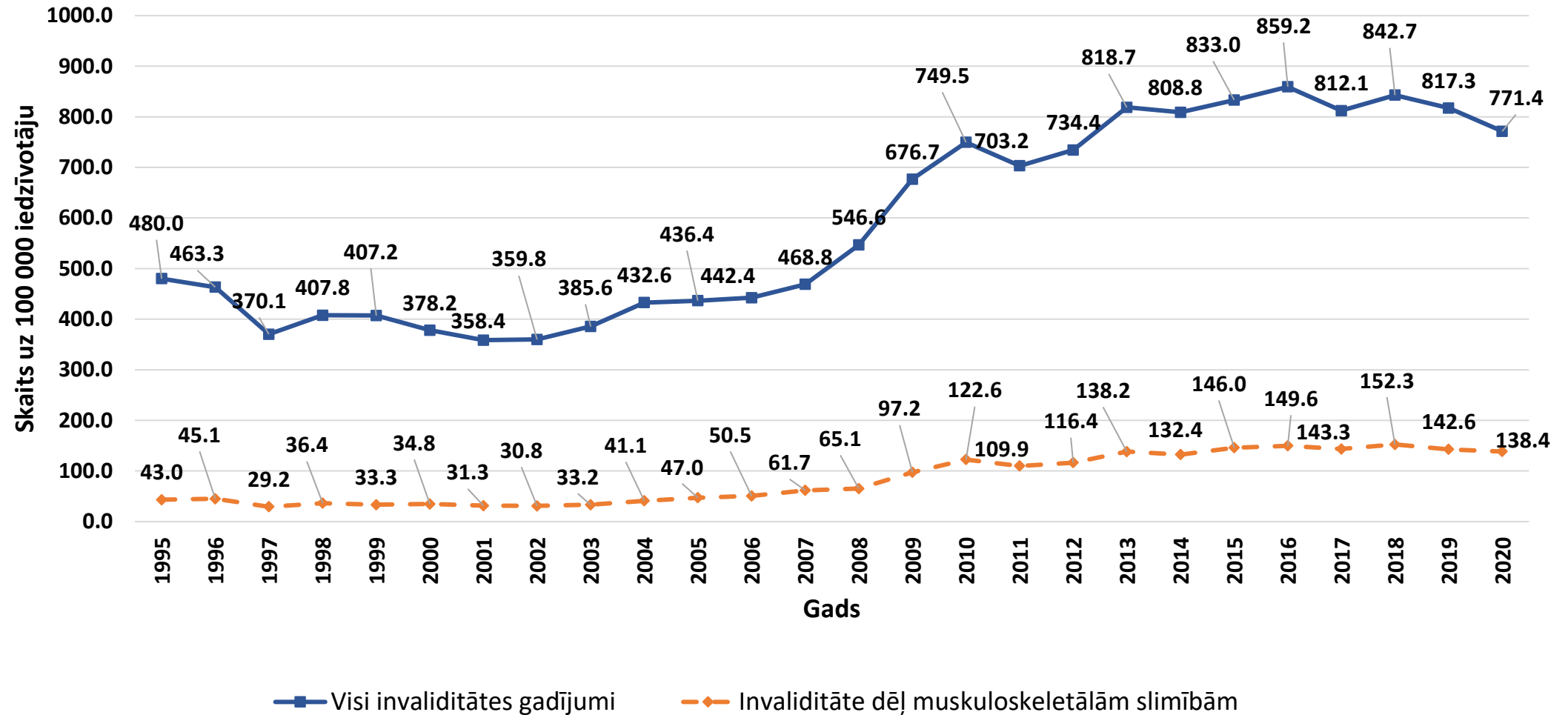
Atbilstoši NACE 2. versijas klasifikatoram

- Zvejniecība (NACE kods A03.1)
- Akvakultūra (NACE kods A03.2)
- Zivju pārstrāde (NACE kods 10.2 pārtikas produktu ražošana - zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana)

Oficiālā arodslimību statistika atspoguļo tikai daļu problēmas

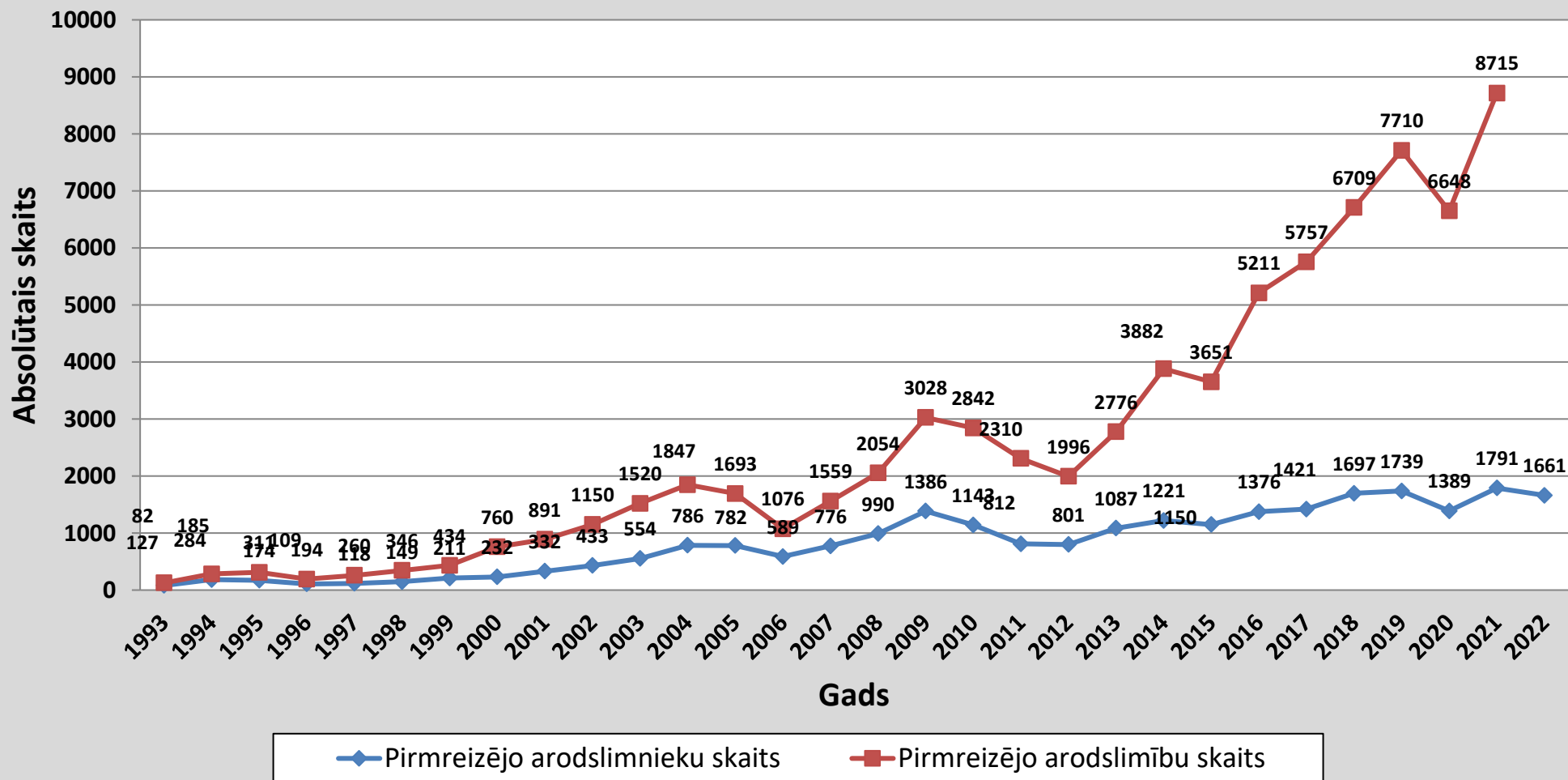

Invaliditātes rādītāji Latvijas iedzīvotāju vidū 1995.-2020.g.

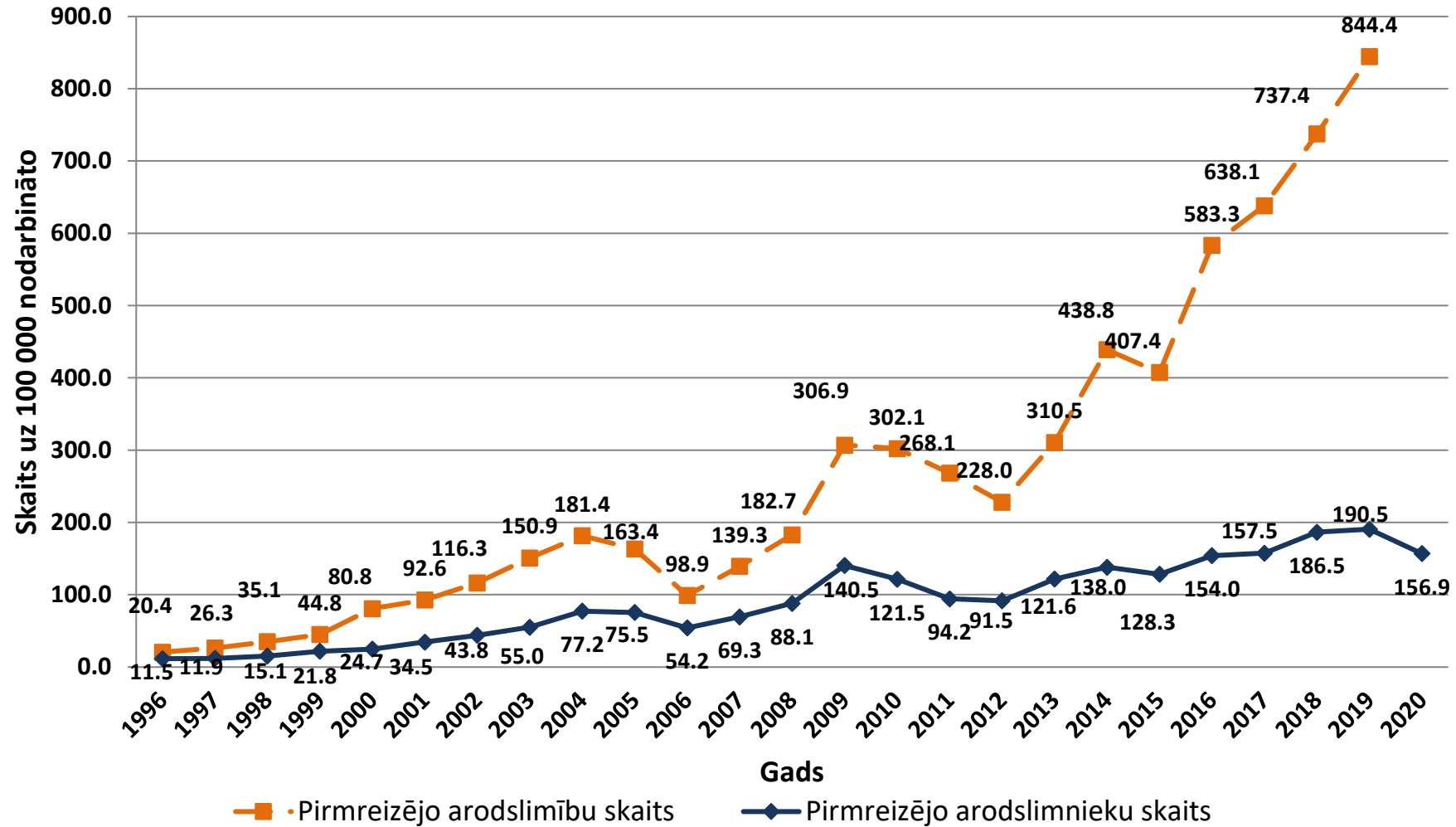

Kopējā pirmreizējo arodslimnieku un arodslimību skaita dinamika Latvijā 1993.-2022. g.

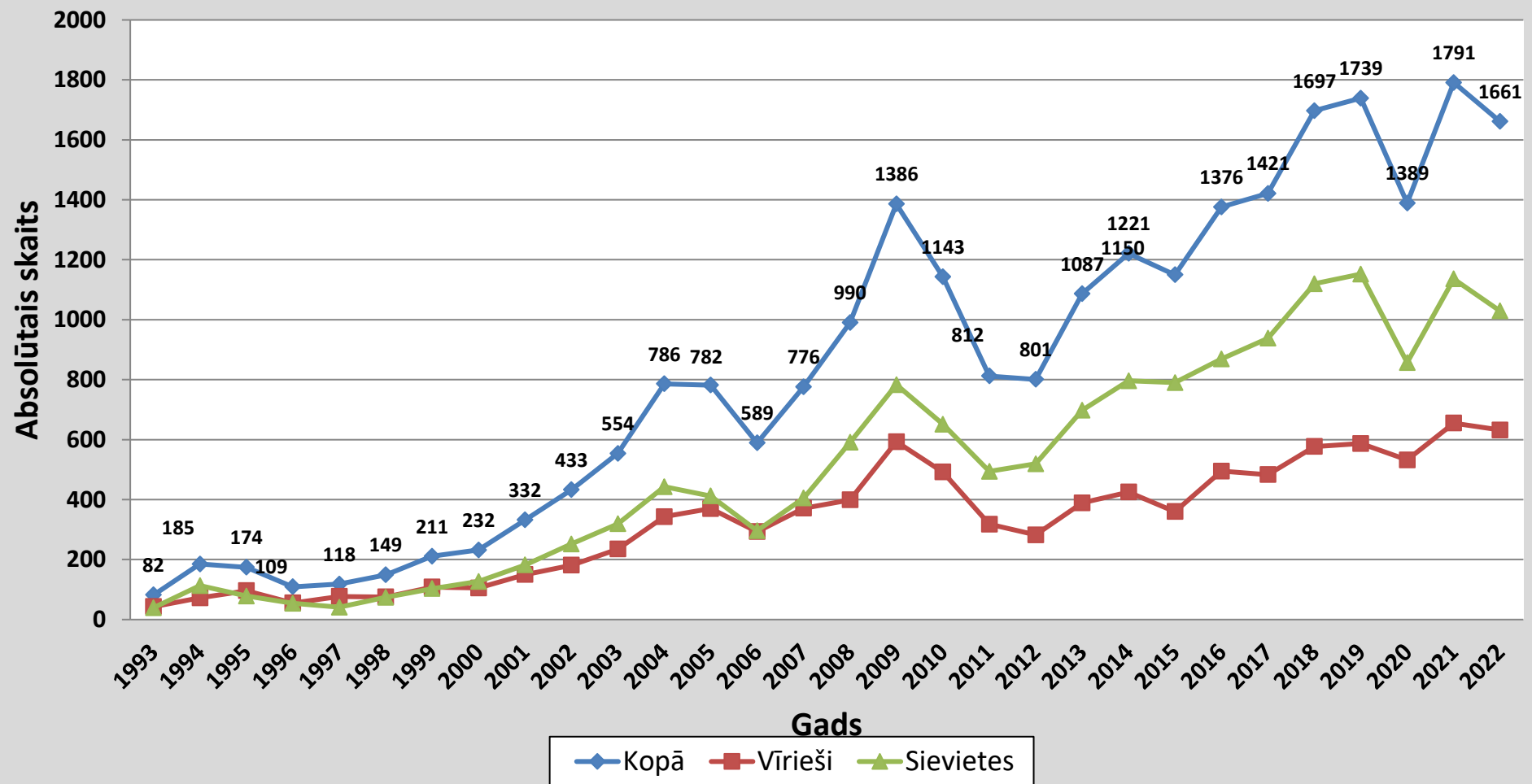
(absolūtais skaits)

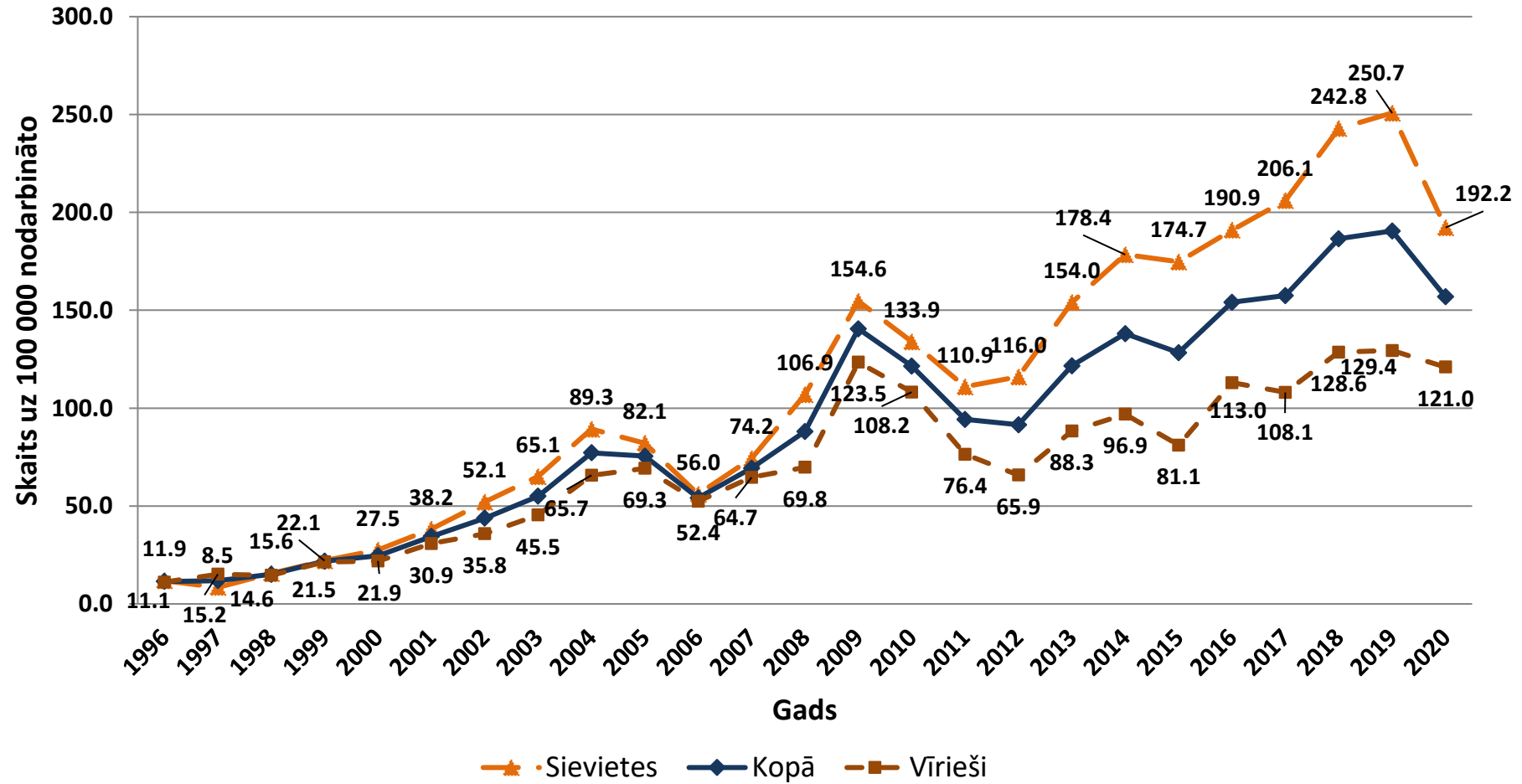
Kopējā pirmreizējo arodslimnieku un arodslimību skaita dinamika Latvijā 1996.-2020. g. (uz 100 000 nodarbināto)

Arodslimnieku skaita dinamika pa dzimumiem 1993.-2022.g. (absolūtais skaits)

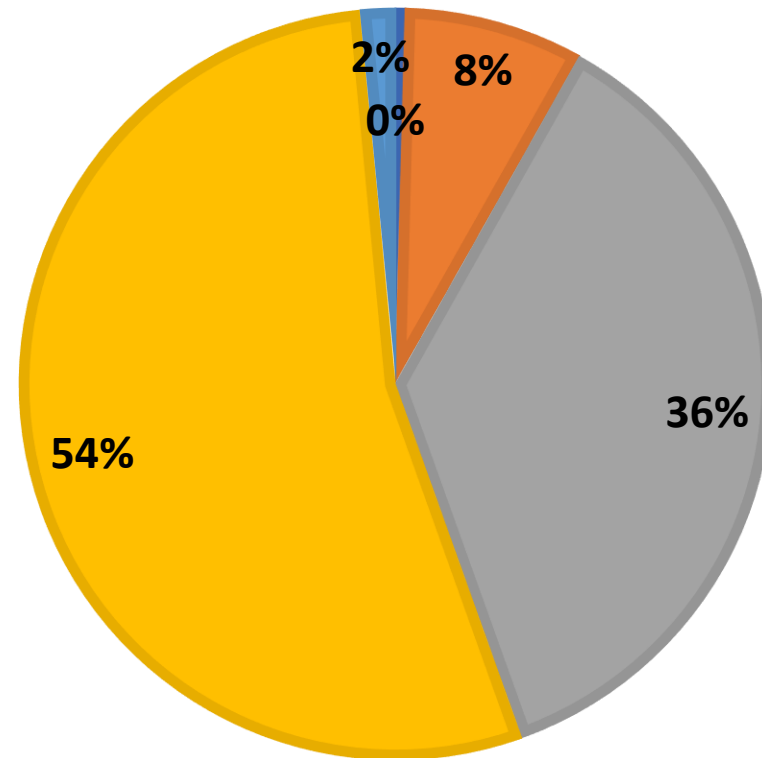
Arodslimnieku skaita dinamika pa dzimumiem 1993.-2020.g. (uz 100 000 nodarbināto)

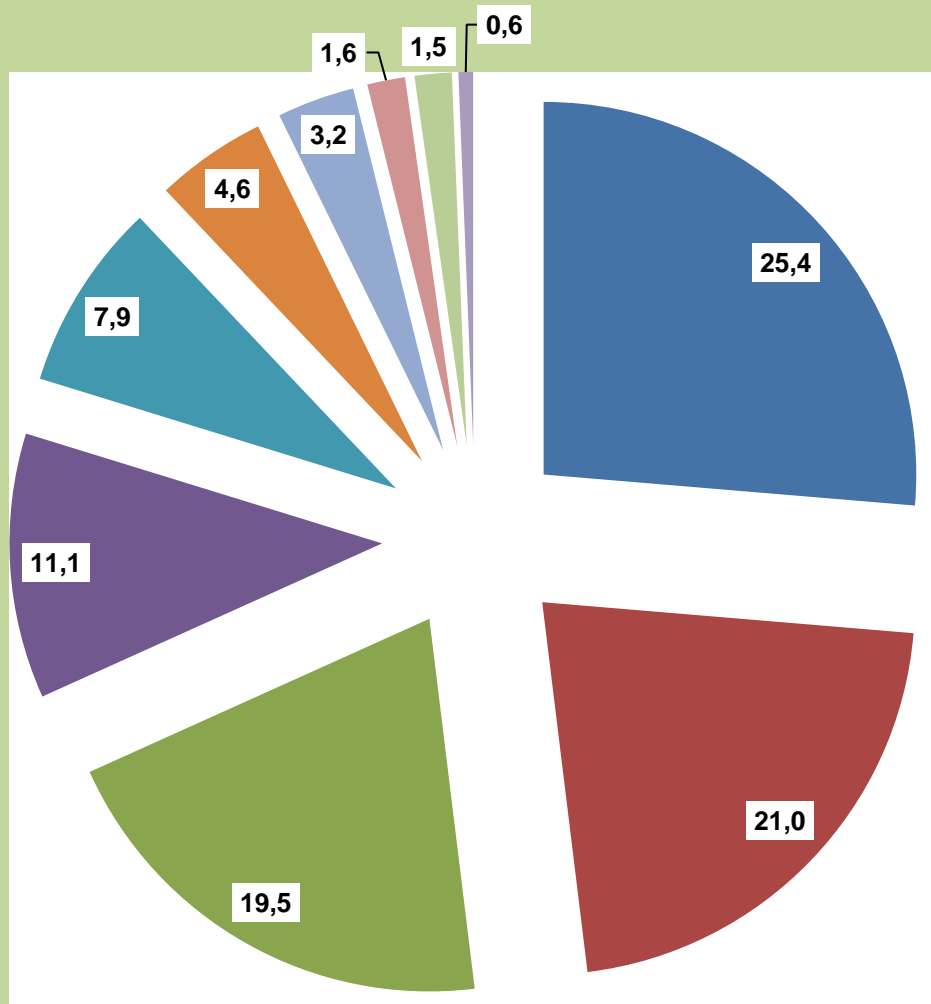
PIRMREIZĒJO ARODSLIMNIEKU VECUMS 2022.GADĀ

■ 25-34 ■ 35-44 ■ 45-54 ■ 55-64 ■ ≥65

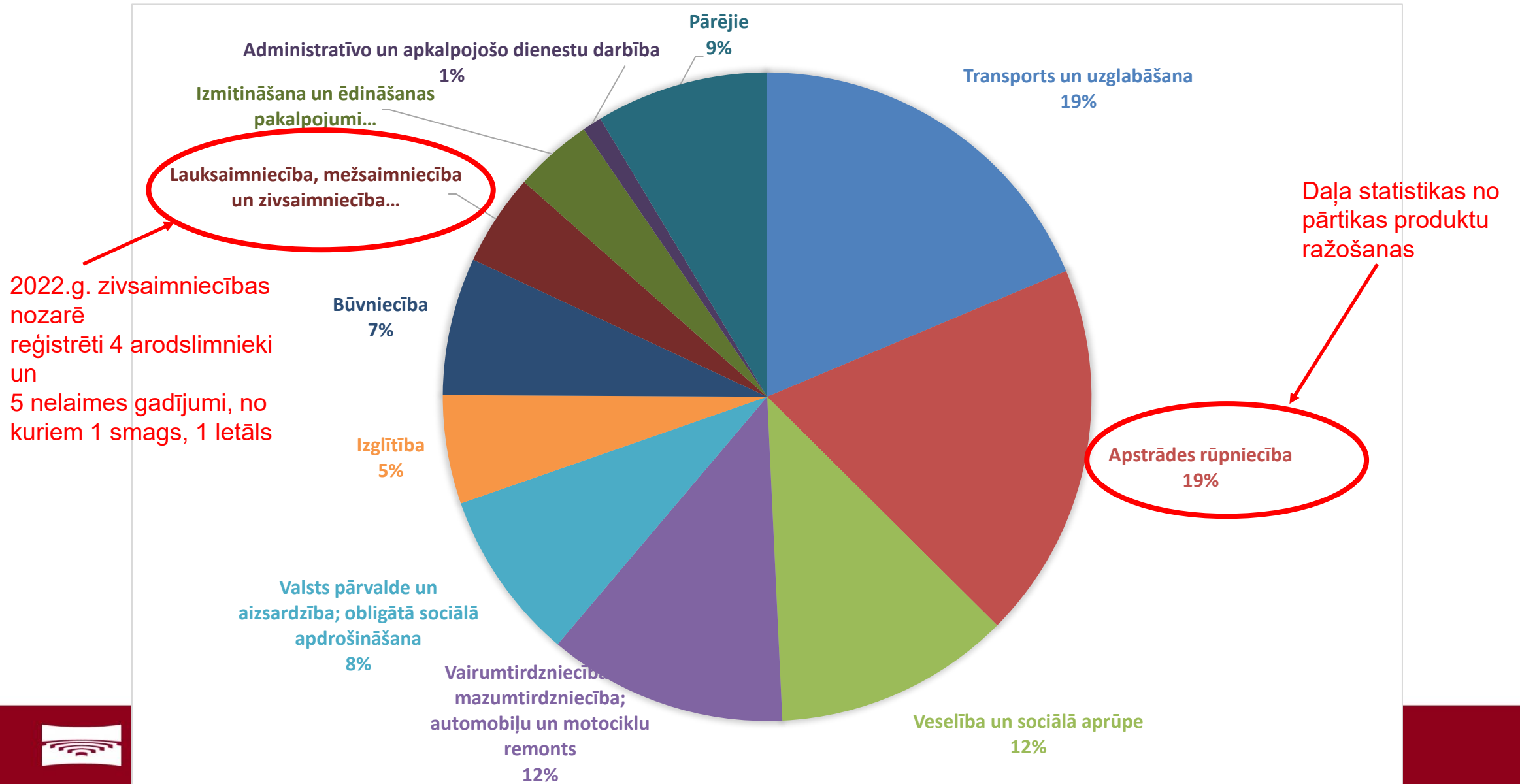
- Vīrieši 632 jeb 38,0%
- Sievietes 1029 jeb 62,0%

Arodslimību top 10 Latvijā

- Mugurkaula slimības
- Saistaudu slimības (tendinīti, Dipitrēna kontraktūra u.c.)
- Karpālā kanāla sindroms
- Artrozes
- Vibrācijas slimība
- Trokšņa izraisītā vādzirdība
- Elpošanas orgānu slimības
- Vēnu varikoze
- Elkoņa nerva neiropātija
- Ādas slimības

Arodslimnieku sadalījums pēc darbības veida 2022.g.

Zivsaimniecības nozarē strādājošo skaits

- 2021. gada sākumā zivsaimniecībā bija nodarbināti 1236 Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji,
  - » no tiem 80,8 % jeb 999 – jūras zvejniecībā un akvakultūrā un pārējie – saldūdens zvejniecībā un akvakultūrā
  - » Zivsaimniecībā nodarbināto skaits kopš 2011. gada ir sarucis gandrīz uz pusi, 2011. gadā šajā nozarē bija nodarbināti 1955 Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji
  - » Pirms 100 gadiem zivsaimniecība kā galvenā darbavieta bija 4704 Latvijas iedzīvotājiem – liecina 1925. gada skaitīšanas dati
- Akvakultūras nozarē 2022.g. strādāja 310 cilvēku 69 aktīvos uzņēmumos

999 Latvijas iedzīvotāji nodarbināti jūras zivsaimniecībā.

43 % jeb 427 no tiem dodas jūrā.

➔ pēc profesijām - kapteiņi, stūrmaņi, traļmeistari, zvejnieki, matroži, motorisiti, šķiperi u. c.

➔ **98 %** - vīrieši

➔ **73 %** dzīvo Kurzemē, visvairāk - Liepājā ➔

➔ **29 %** ir vecumā līdz 44 gadiem, **71 %** - 45 gadus un vecāki

TAUTAS
skaitīšana

Nodarbināto un uzņēmumu skaits zivju pārstrāde

	2021
	C102 Zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana
Uzņēmumu skaits	
0-1 darbinieks	
0-9 darbinieki	51
2-9 darbinieki	-
10-19 darbinieki	13
20-49 darbinieki	18
50-249 darbinieki	13
250 un vairāk darbinieki	1
Nodarbināto personu skaits	
0-1 darbinieks	-
0-9 darbinieki	129
2-9 darbinieki	-
10-19 darbinieki	179
20-49 darbinieki	554
50-249 darbinieki	1 618
250 un vairāk darbinieki	296

Kopā 96
uzņēmumi

Kopā 2776
darbinieki

Centrālās statistikas pārvaldes dati

Arodslimības zivsaimniecības nozarē Latvijā

- Zivsaimniecības nozare pieder pie vienas no bīstamākajām nozarēm darbinieku veselībai un dzīvībai
- Veido ļoti nelielu daļu no kopējā arodslimnieku skaita
- Nozarē daudz pašnodarbināto vai mazo uzņēmumu, tāpēc darba apstākļi paliek nenovērtēti, darba aizsardzībā daudz trūkumu, darbinieku arodveselības jautājumi paliek nesakārtoti, arodslimības netiek reģistrētas.
- Aisberga neredzamā daļa

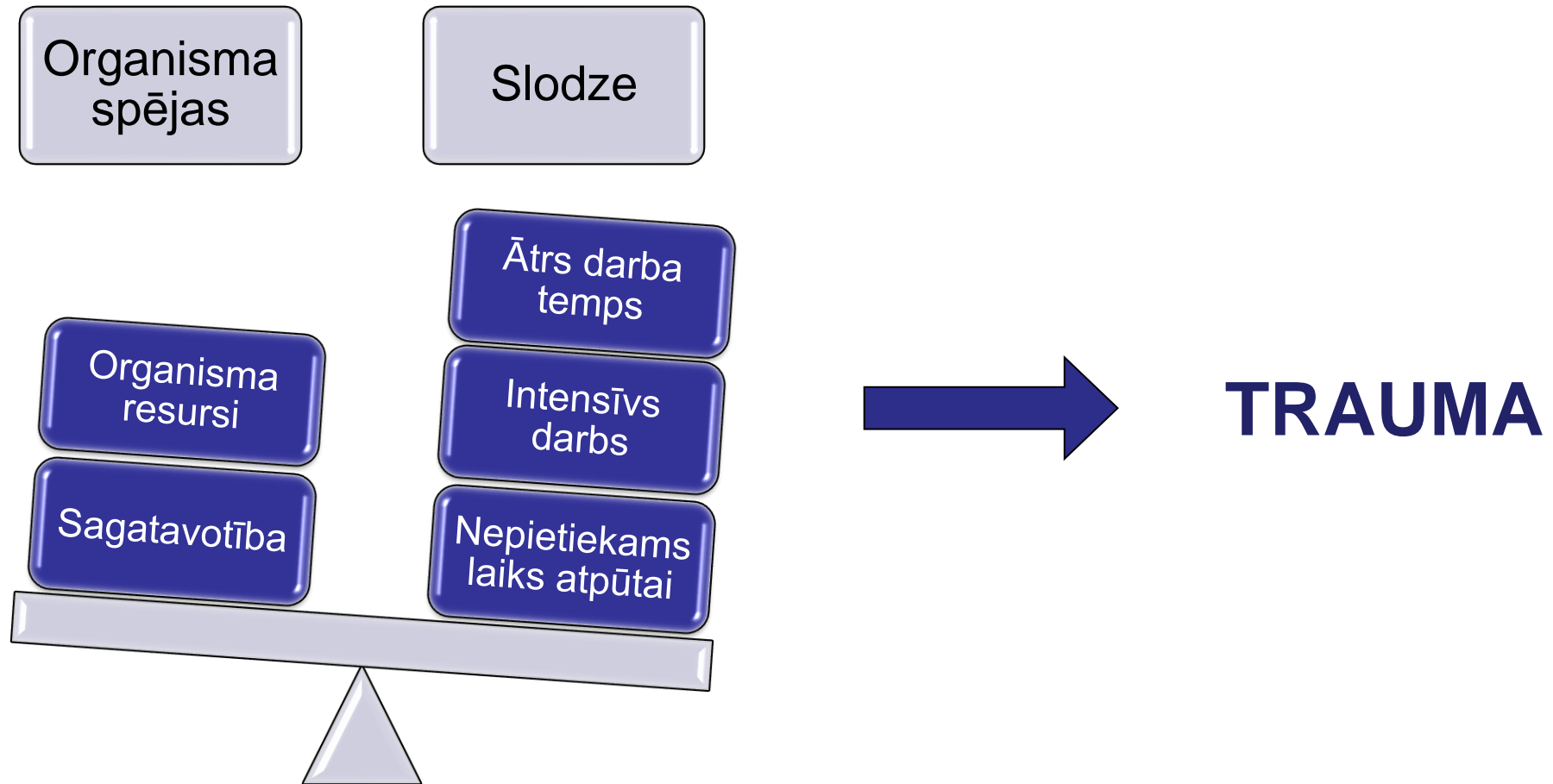
Nozīmīgākie darba vides ergonomiskie faktori zivsaimniecības nozarē strādājošajiem

■ Ergonomiskie riska faktori:

- » atkārtota smagumu pārvietošana,
  - » atkārtotas vienvēidīgas kustības,
  - » vilkšanas, stumšanas kustības
  - » bieža noliekšanās, saliekšanās
  - » piespiedu darba poza,
  - » neērta darba poza,
  - » ātras biežas kustības,
  - » ātrs darba temps,
  - » ergonomiski slikti iekārtota darba vieta,
  - » darbs uz slidenām un nestabilām virsmām
- + zema temperatūra, augsts mitrums,
+ vispārējā ķermeņa vibrācija un troksnis

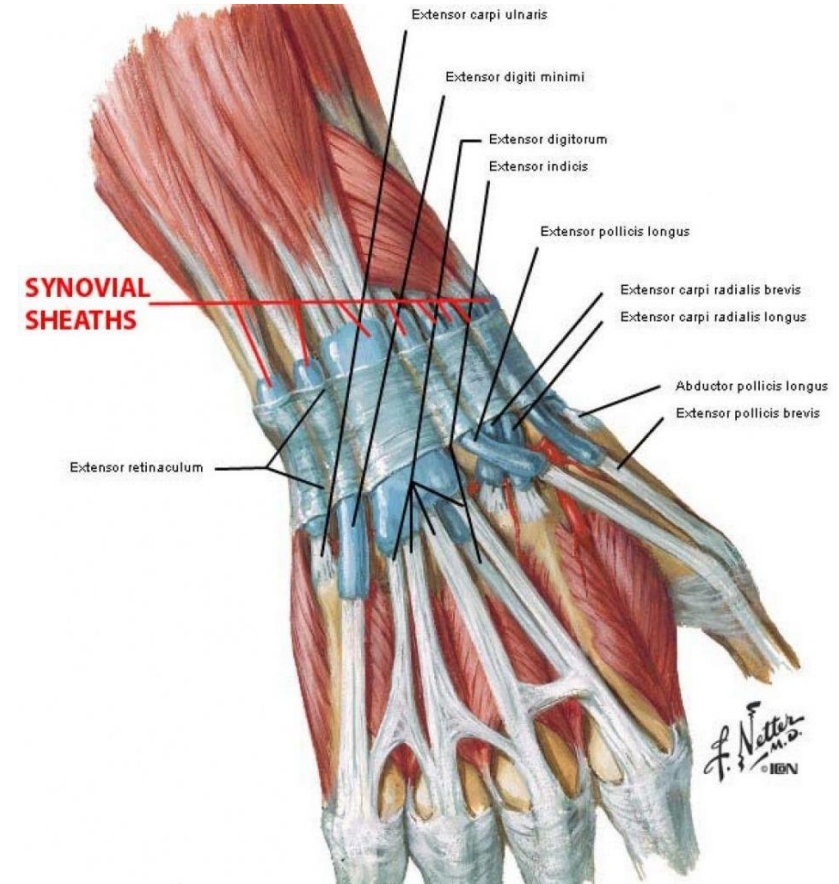
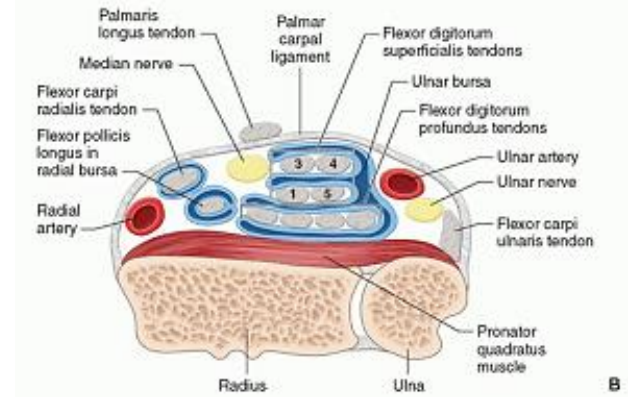
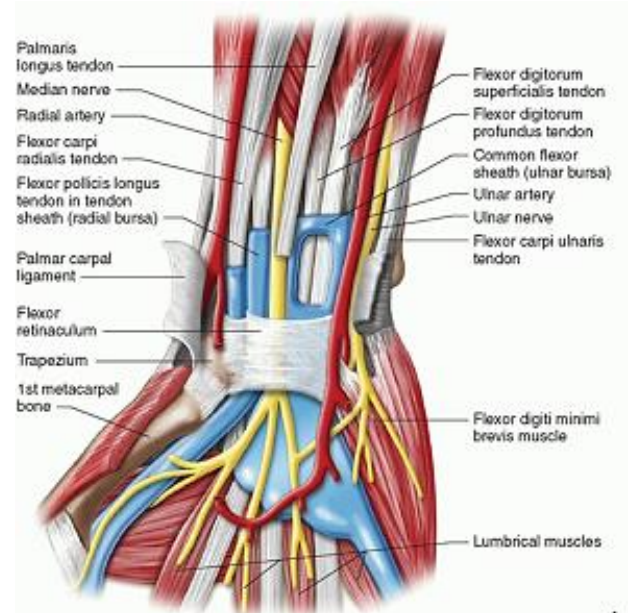
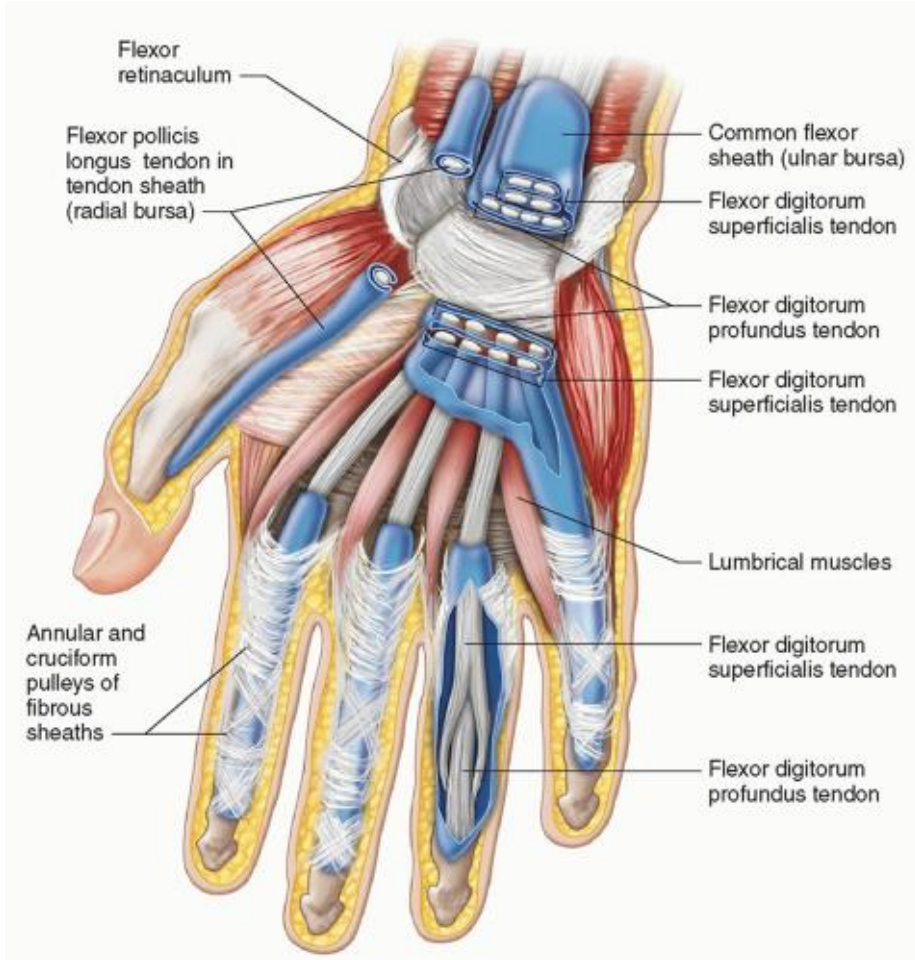

Pārslodzes izraisītie veselības traucējumi

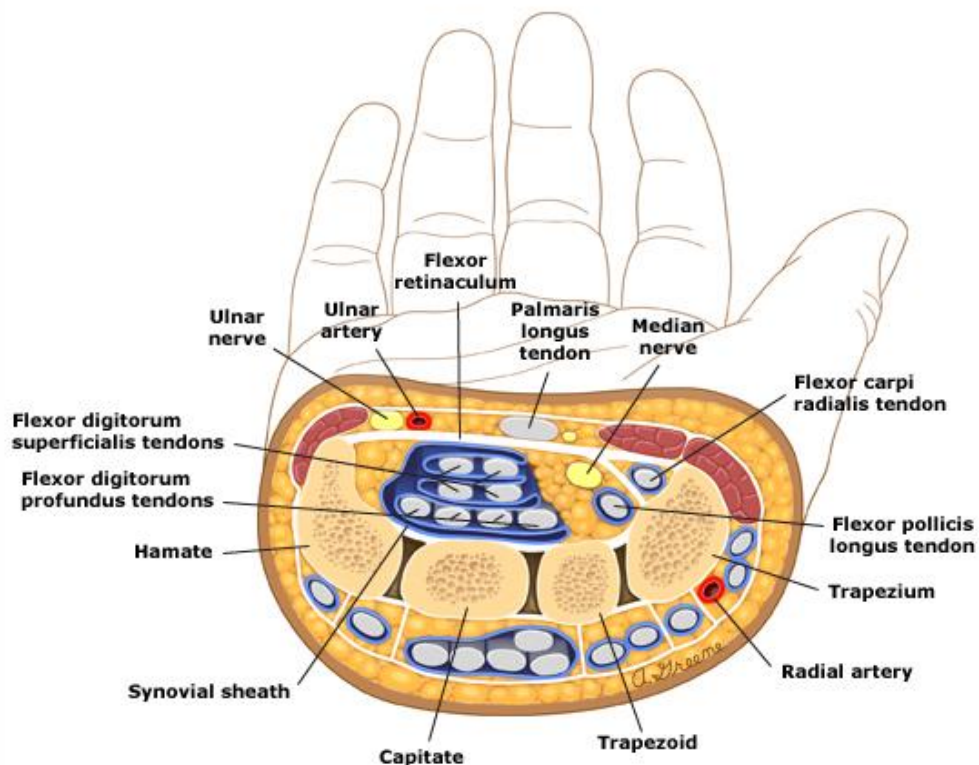
Plauksta cīpslu iekaisumi

Karpālā kanāla sindroms

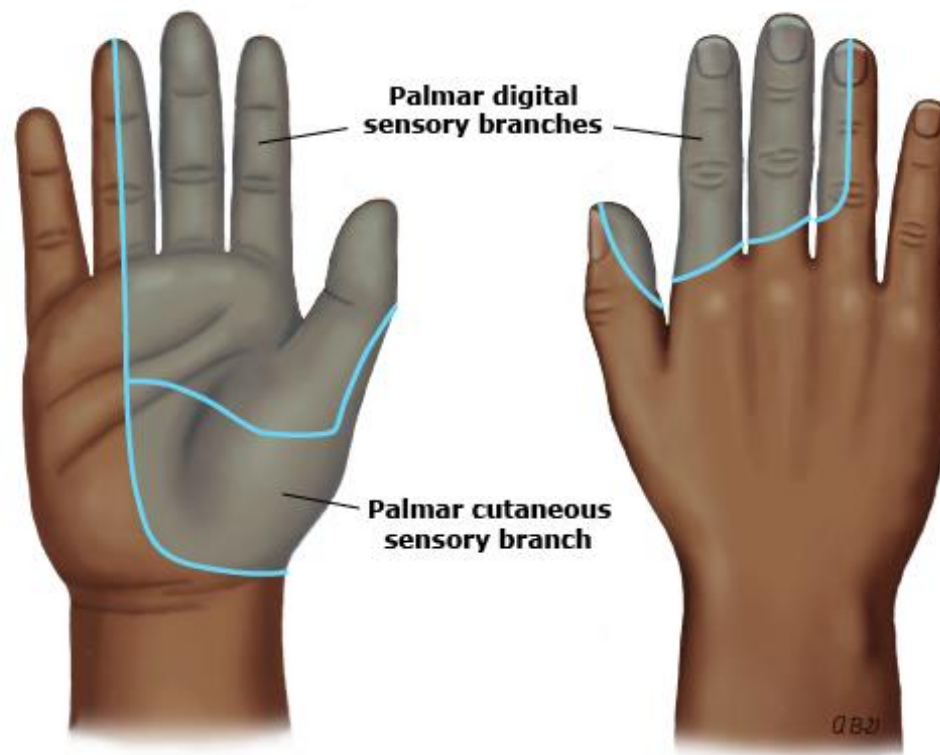
Cross-sectional anatomy of the wrist

This figure represents a cross sectional view of the right wrist. Tendons and median nerve may be compressed by inflammation or infection because they are encompassed by synovial sheath and flexor retinaculum.

UpToDate®

Sensory territory of the median nerve

Modified from: Preston DC, Shapiro BE. Median neuropathy. In: Electromyography and neuromuscular disorders: Clinical-electrophysiologic correlations. Butterworth-Heinemann, Boston 1998.

UpToDate®

Palmārā fasciāla fibromatoze (Dupitrēna kontraktūra)

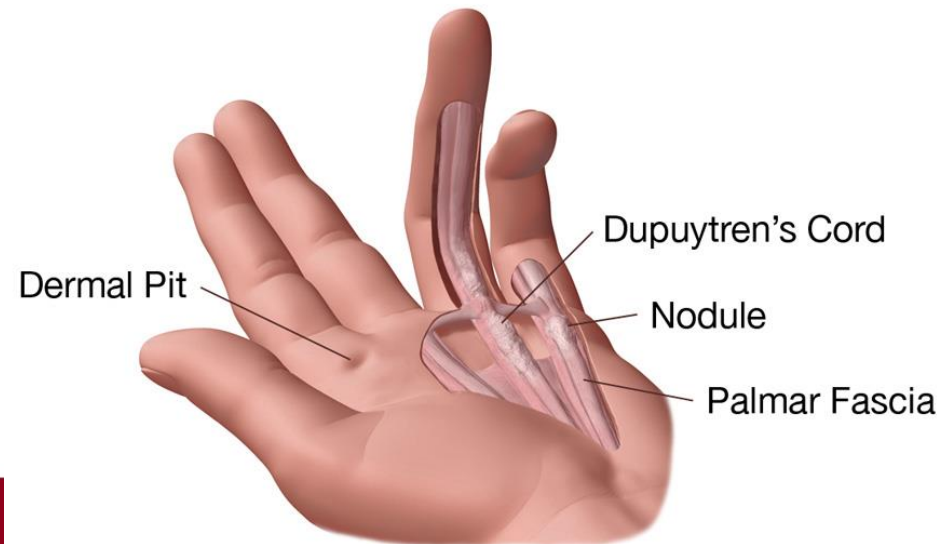
Stage A

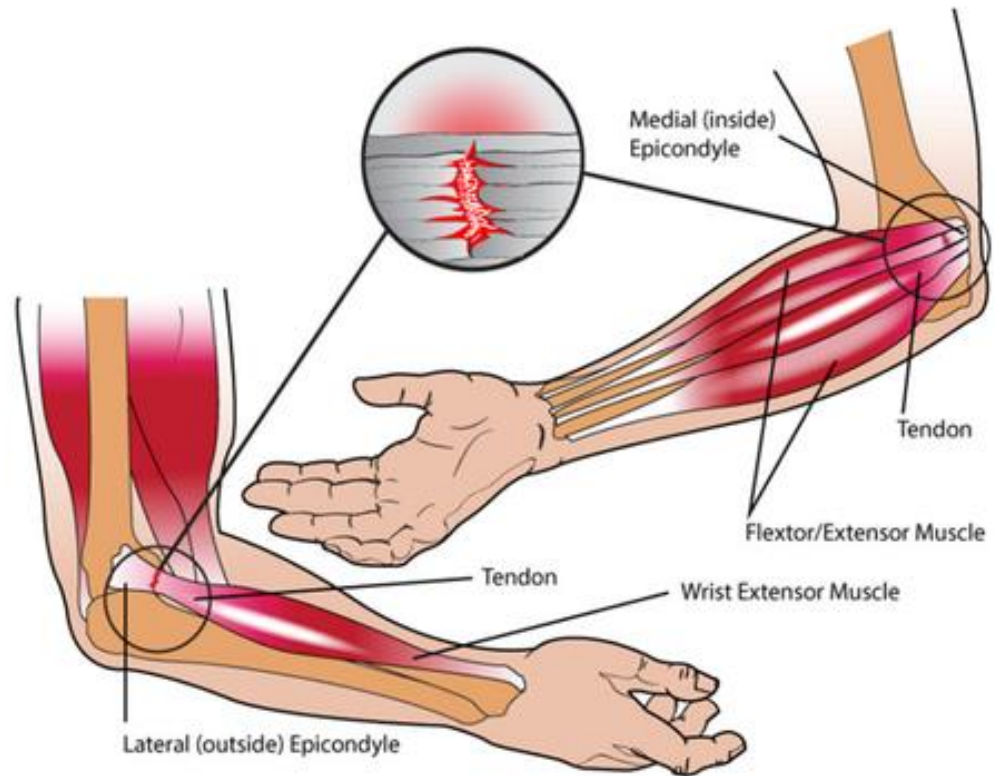
Stage B

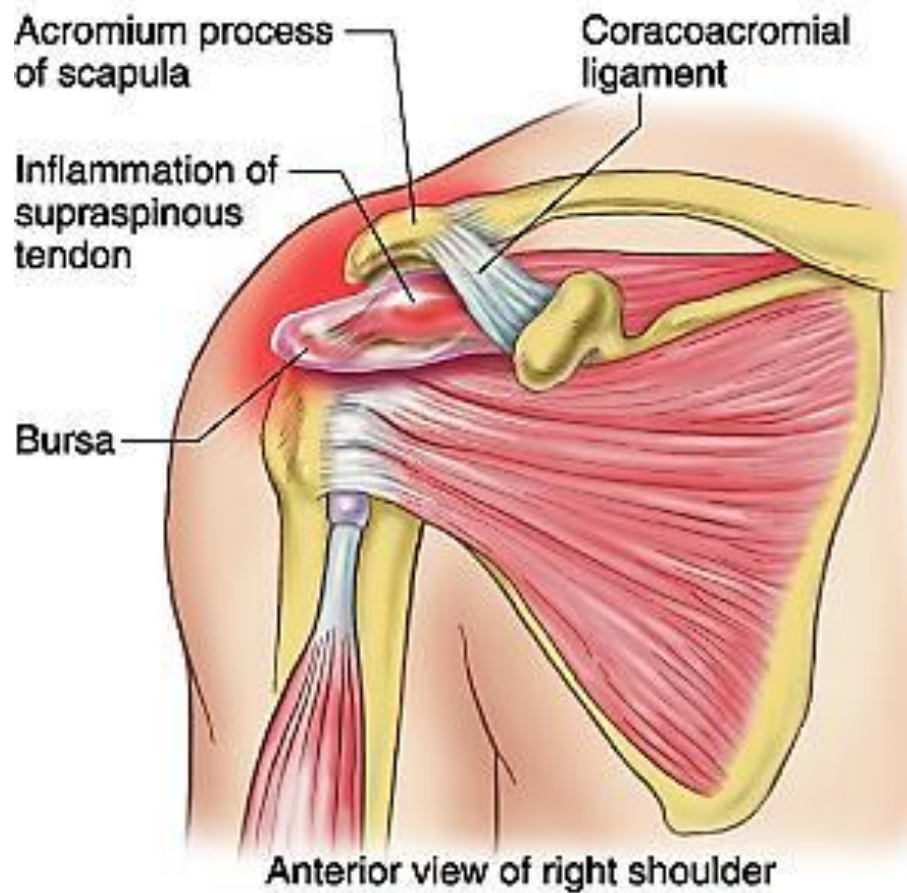
Stage C

Mediālais un laterālais epikondilīts

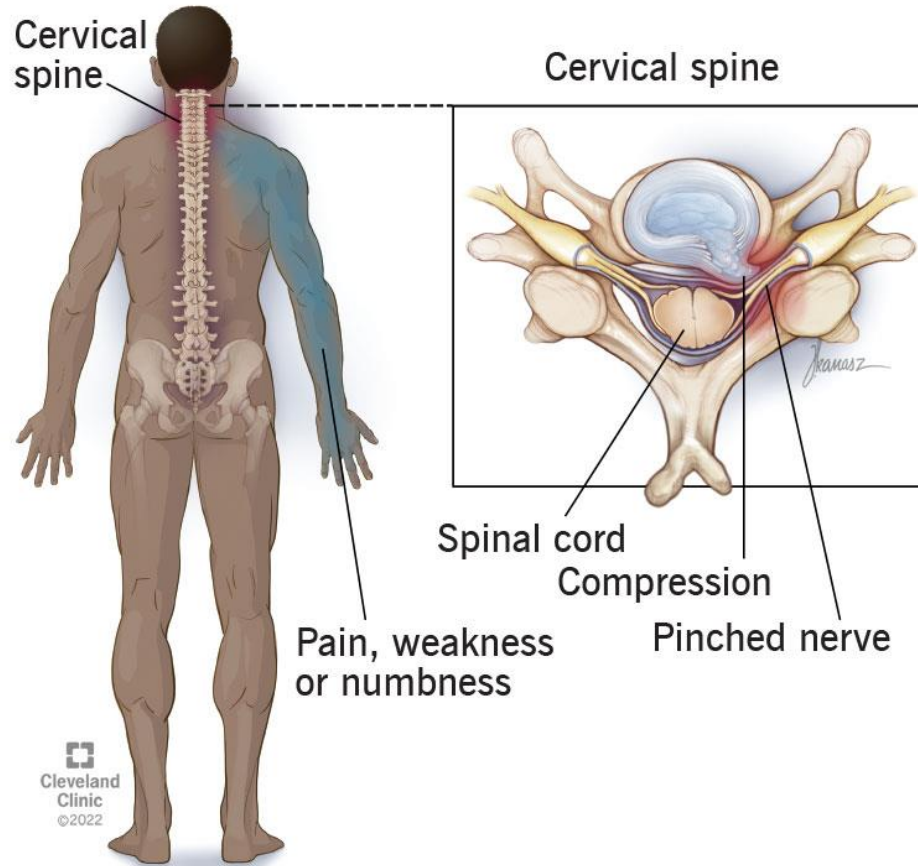

Pleca locītavas cīpslu iekaisumi un bojājumi

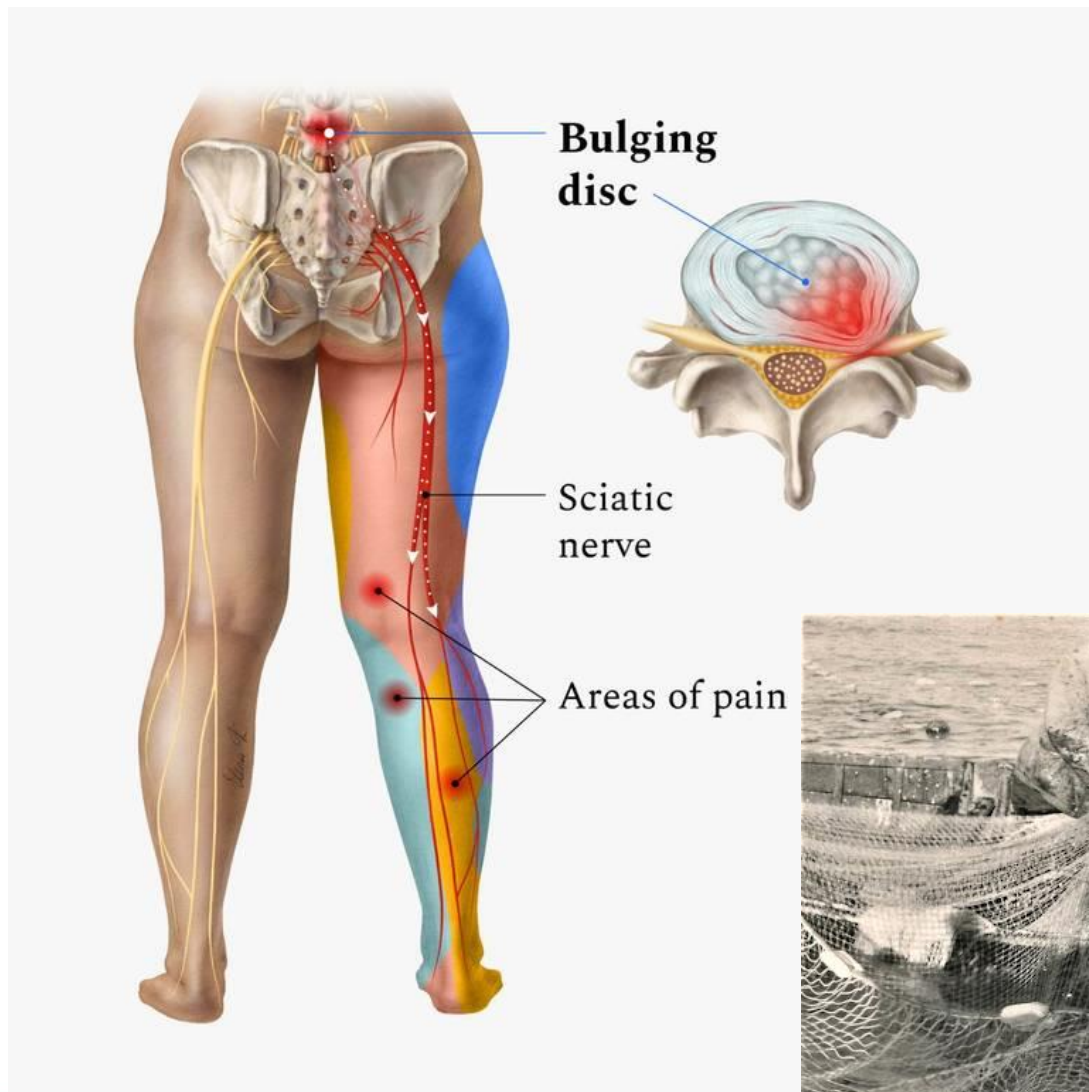

Sāpes sprandā

Cervical Radiculopathy

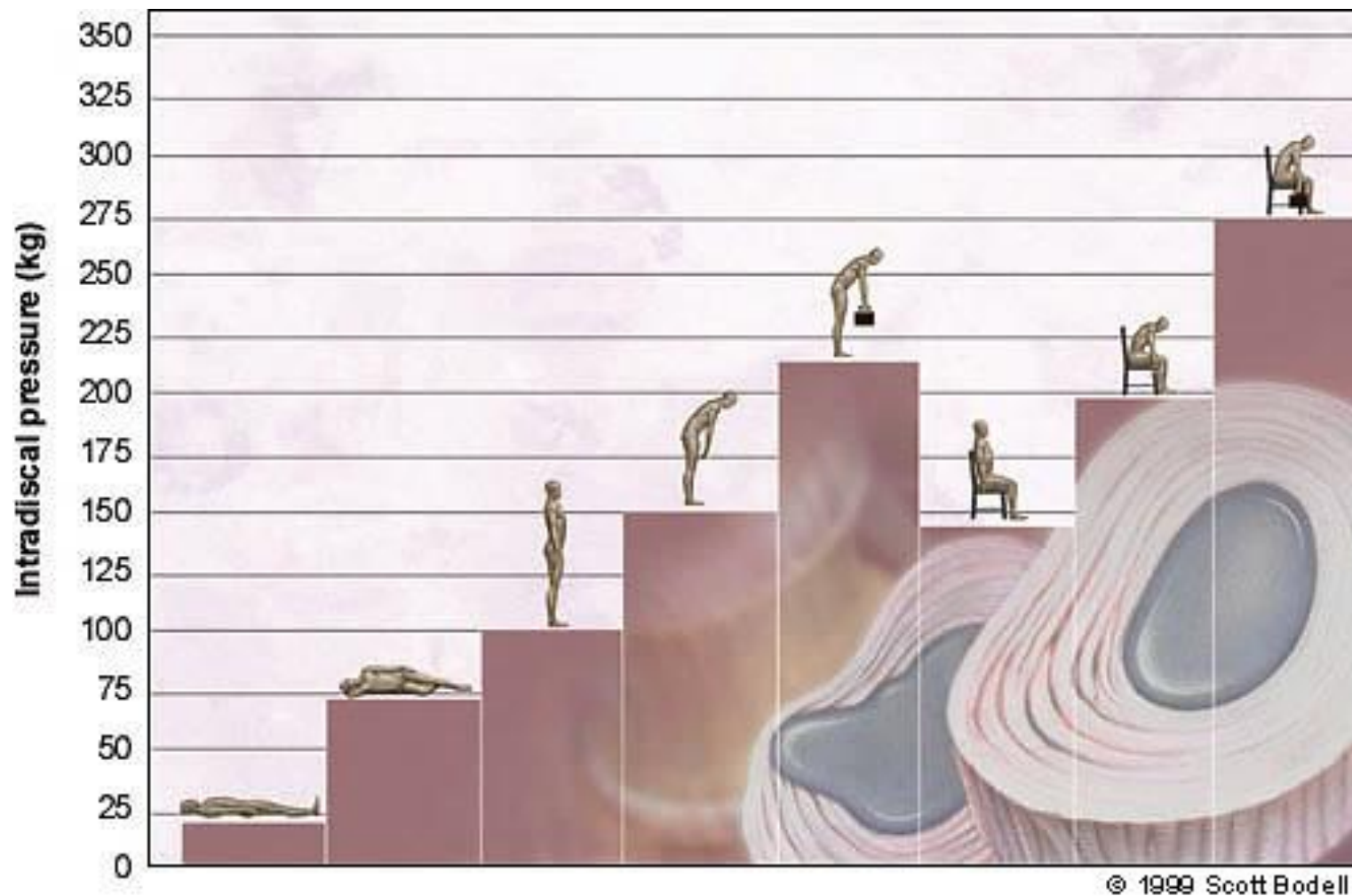

Sāpes muguras lejasdaļā

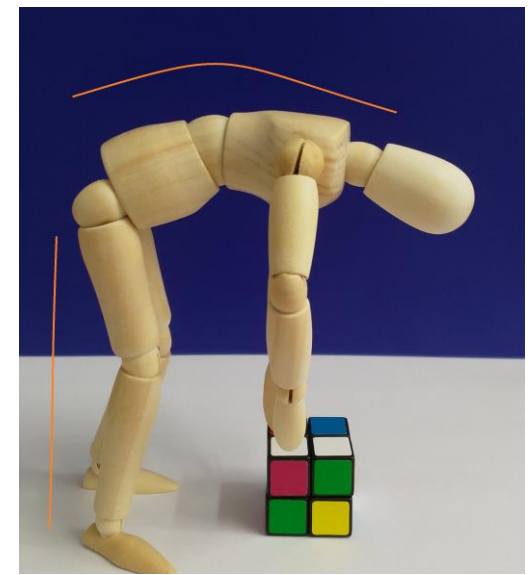
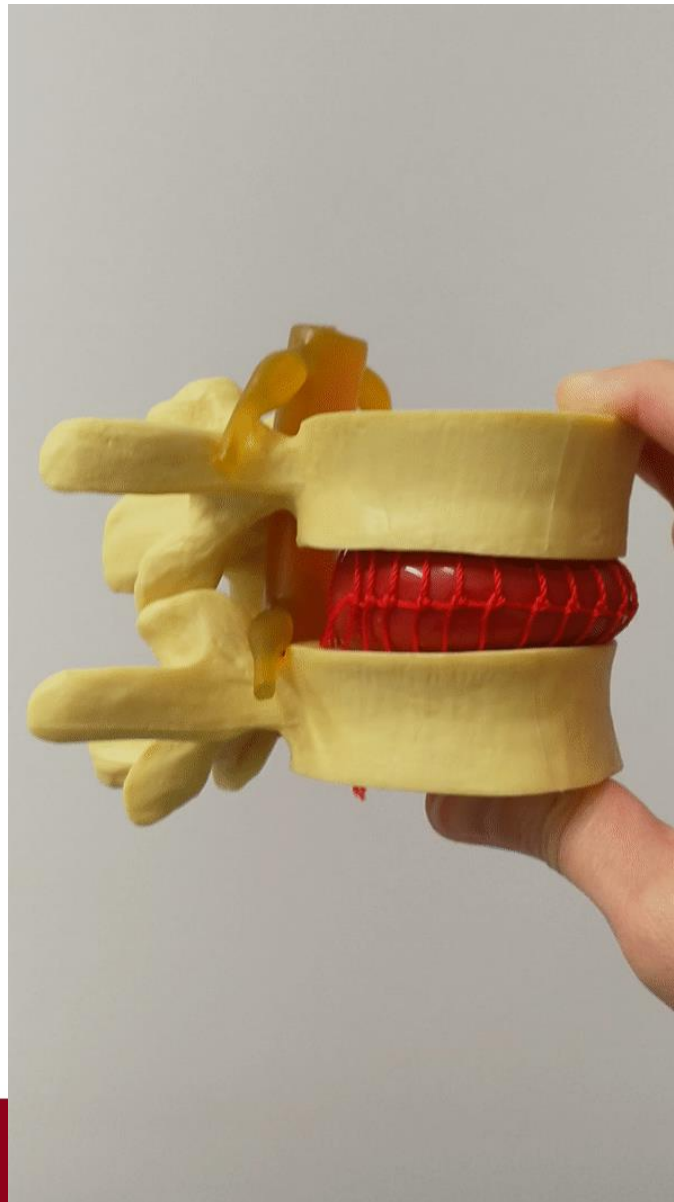

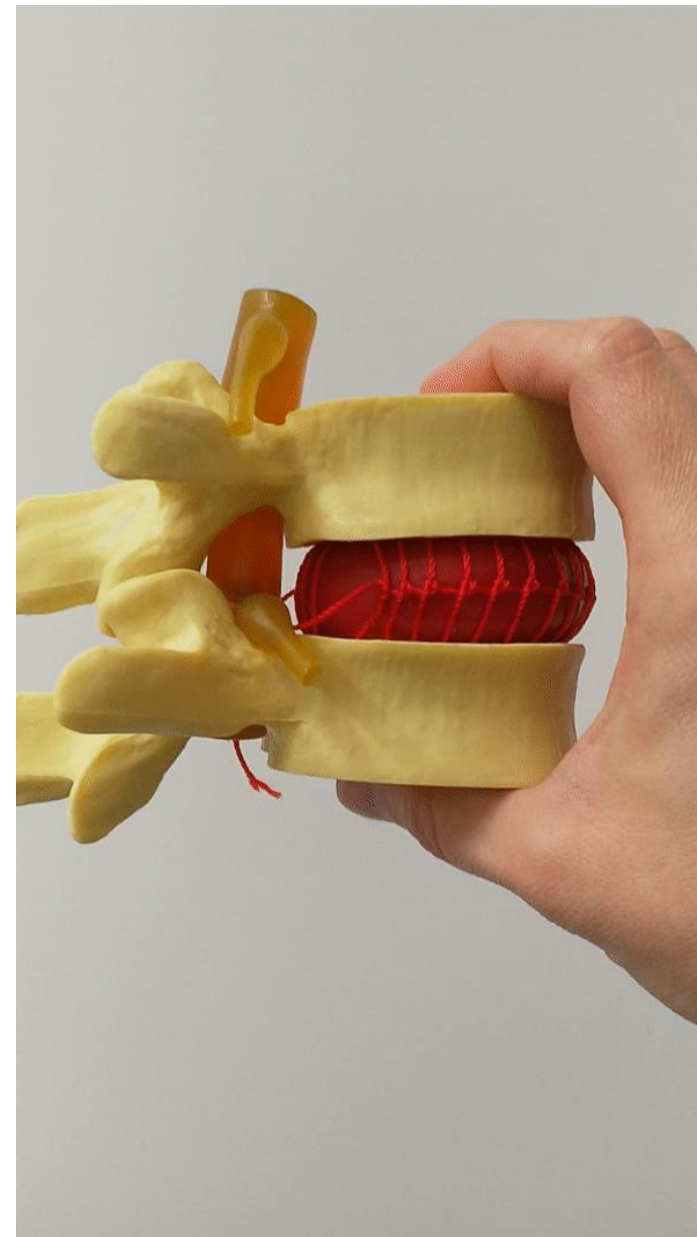
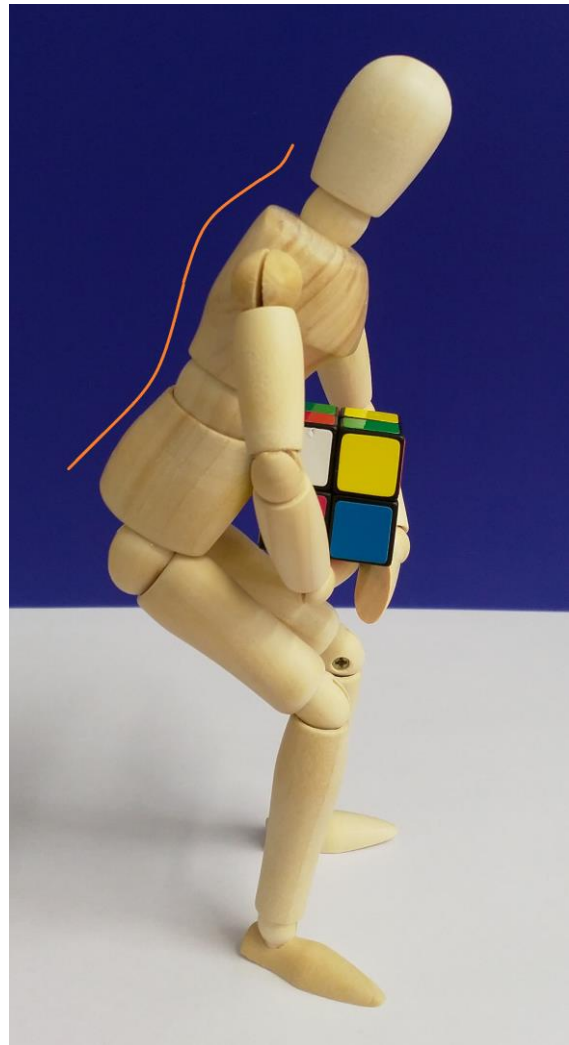
Slodze uz mugurkaula jostas daļu atkarībā no pozas

«Apaļas» muguras efekts

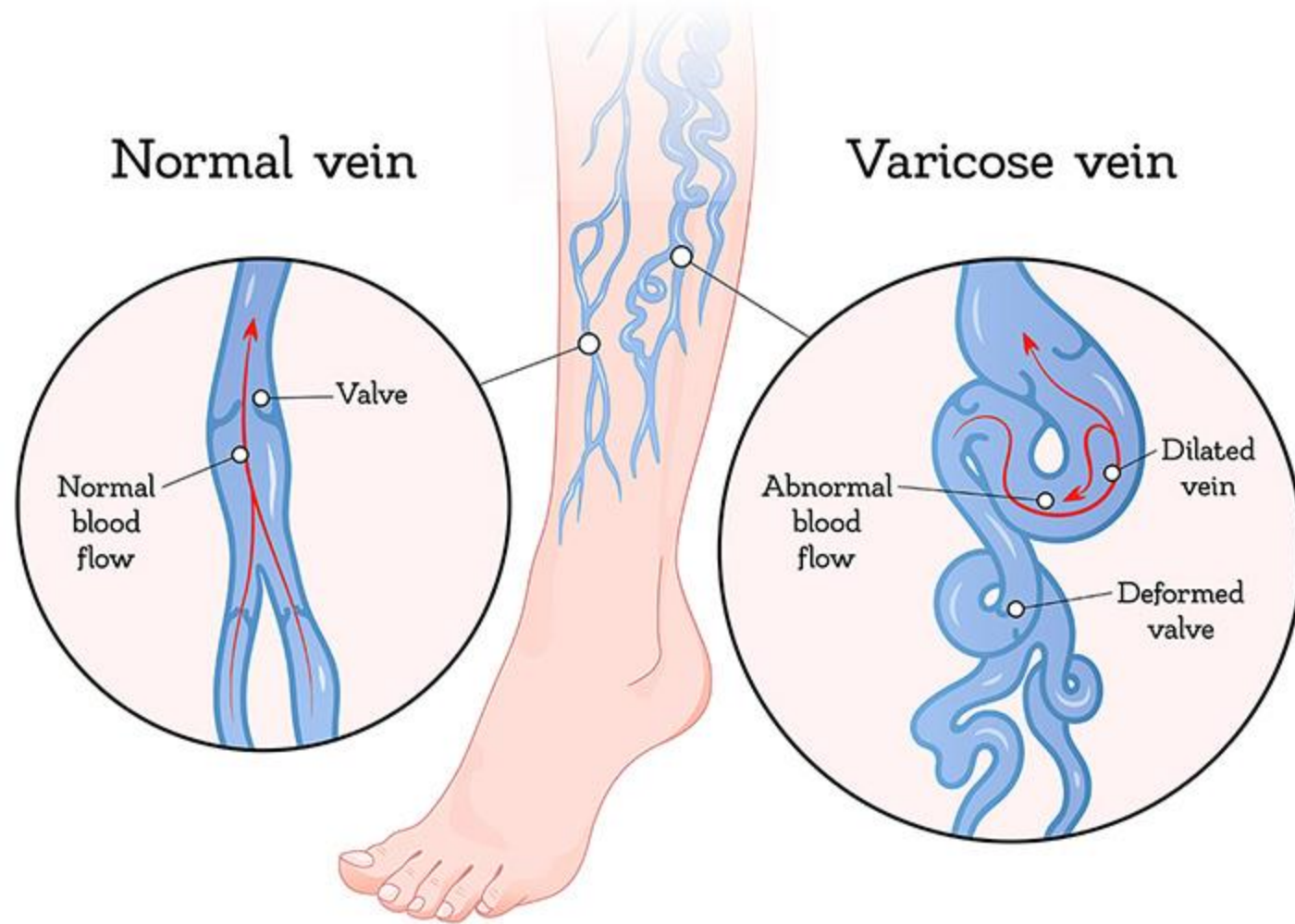
«Taisnas» muguras efekts

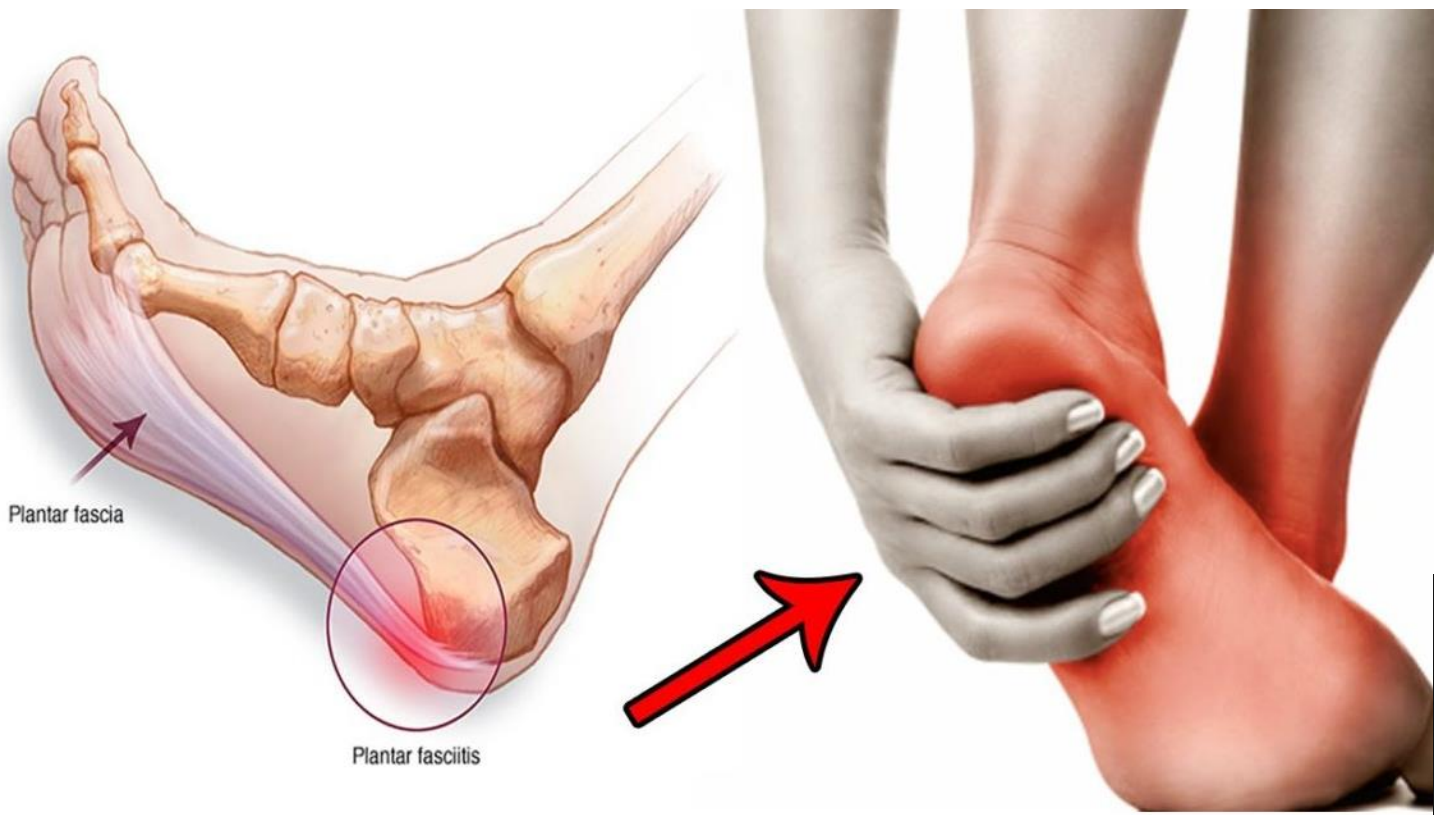
Vēnu varikoze

Normal vein

Varicose vein

Plantārais fasciīts

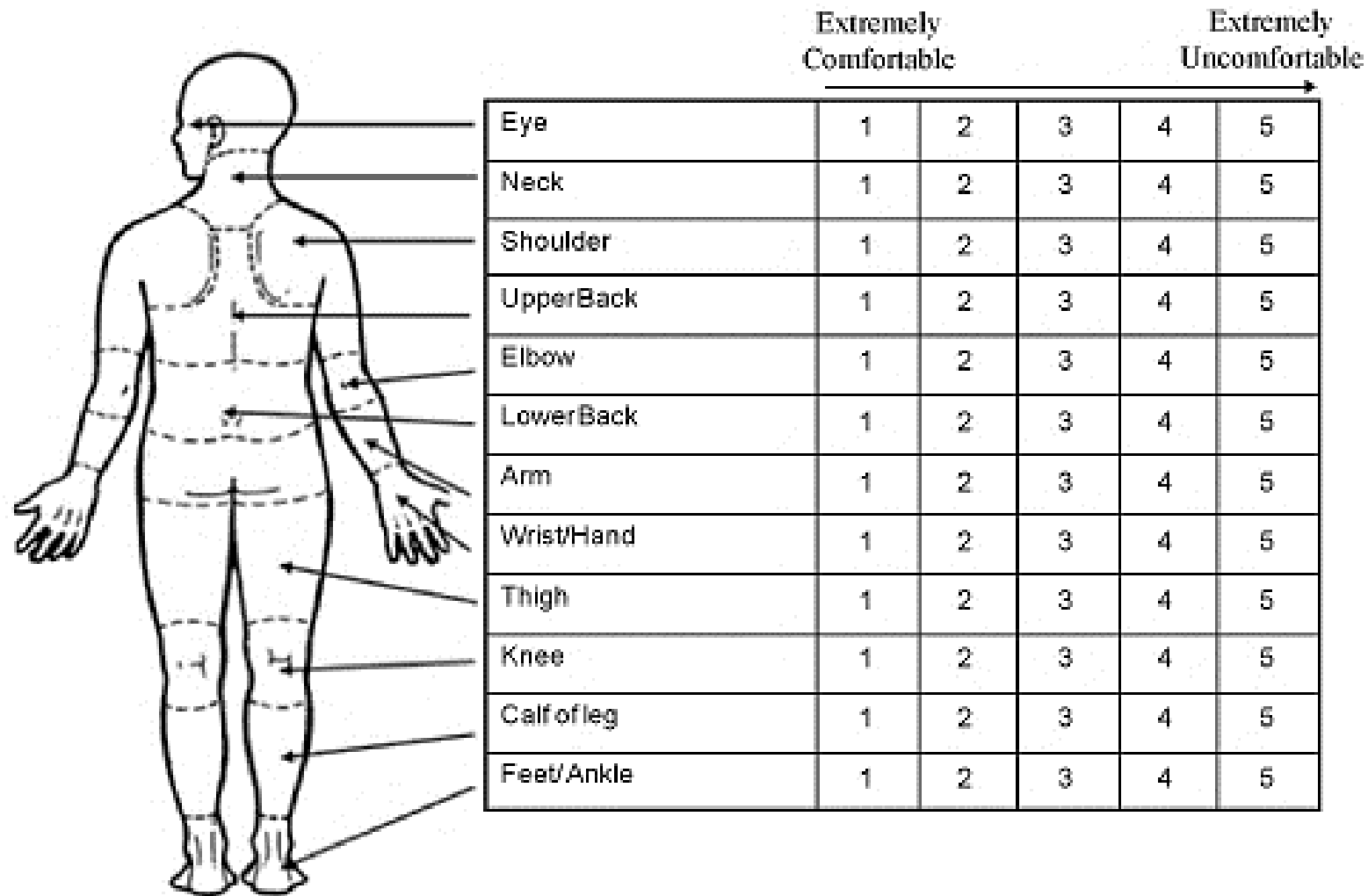
Ergonomikas pamatlikumi
Ergonomisko risku novērtēšanas
paņēmienu, novēršanas un uzlabojumu
iespējas

Darba vietas ergonomikas novērtēšanas paņēmieni

- Darbinieku aptauja par diskomfortu un sāpēm darba laikā/pēc darba
- Filmēšana/fotogrāfiju uzņemšana un analīze
- Speciālas novērtēšanas programmas (piem., *RULA (Rapid Upper Limb Assessment)*, *Strain Index*, *REBA (Rapid Entire Body Assessment)*, *TAPDA*, *NIOSH The Work Practices Guide for Manual Lifting*).
- Ergonomikas novērtēšana, pielietojot speciālu aparatūru

Darbinieku aptauja

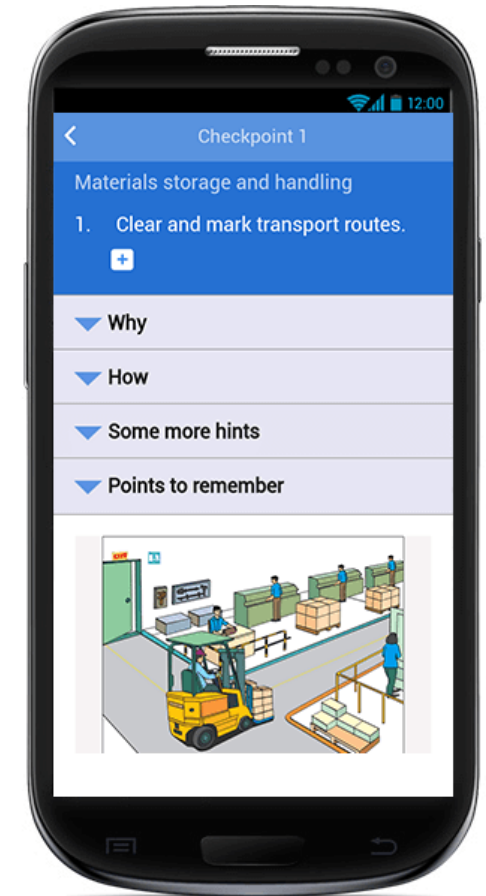
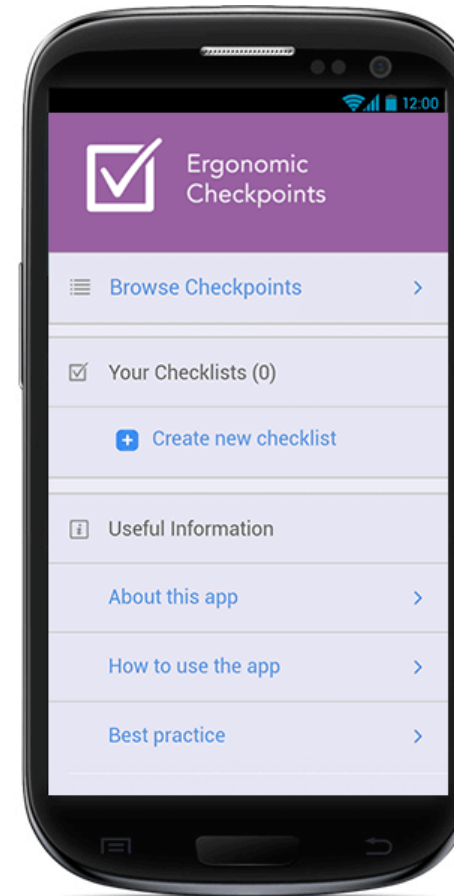

Praktiska mobilā aplikācija, lai atvieglotu darbavietas ergonomikas novērtēšanu

- Ergonomic checkpoints. Practical and easy-to-implement solutions for improving safety, health and working conditions. ILO, 2nd edition, 2010
- Ergonomic Checkpoints app
https://www.ilo.org/safework/info/publications/WCMS_438082/lang--en/index.htm
- Ergonomisko risku novērtēšanas instrumenti

<https://books.hse.gov.uk/>

Ergonomisko uzlabojumu spirāle

10 ergonomikas likumi

1. Strādā neitrālajās pozās
2. Samazini lieko piepūli/spēku
3. Izvietoj visu tā, lai būtu viegli sasniedzami
4. Strādā uz atbilstoša augstuma virsmām
5. Samazini liekas kustības
6. Samazini nogurumu un statisko slodzi
7. Samazini spiediena punktus
8. Nodrošini brīvu vietu kustībām
9. Kusties, vingro un pastiepies
10. Uzturi komfortablu vidi

People come in different shapes and sizes.

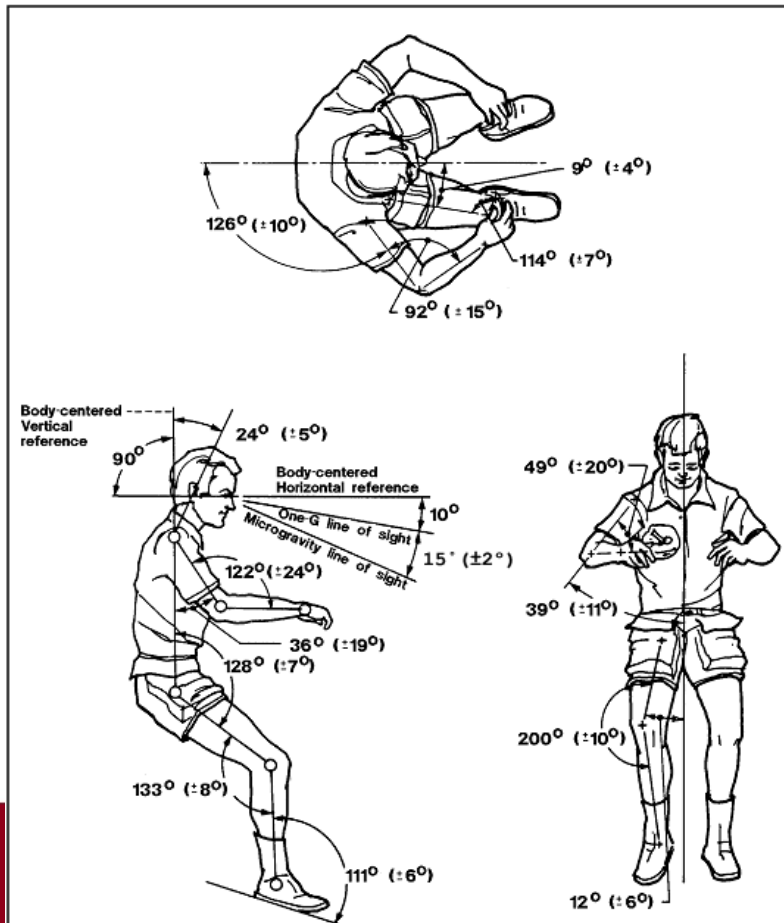
MacLeod, Dan. The Rules of Work: A Practical Engineering Guide to Ergonomics, 2nd ed.

Cilvēki nāk dažādās formās un izmēros.

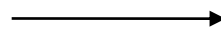

Neitrāla ķermeņa pozīcija

- Tāda ķermeņa poza, kura prasa vismazāko muskuļu spēka pielietojumu tās noturēšanai un izraisa vismazāko ķermeņa struktūru noslogojumu.
- Neitrāla pozīcija parasti ir aptuveni katras locītavas pilna kustību apjoma viduspunktā.

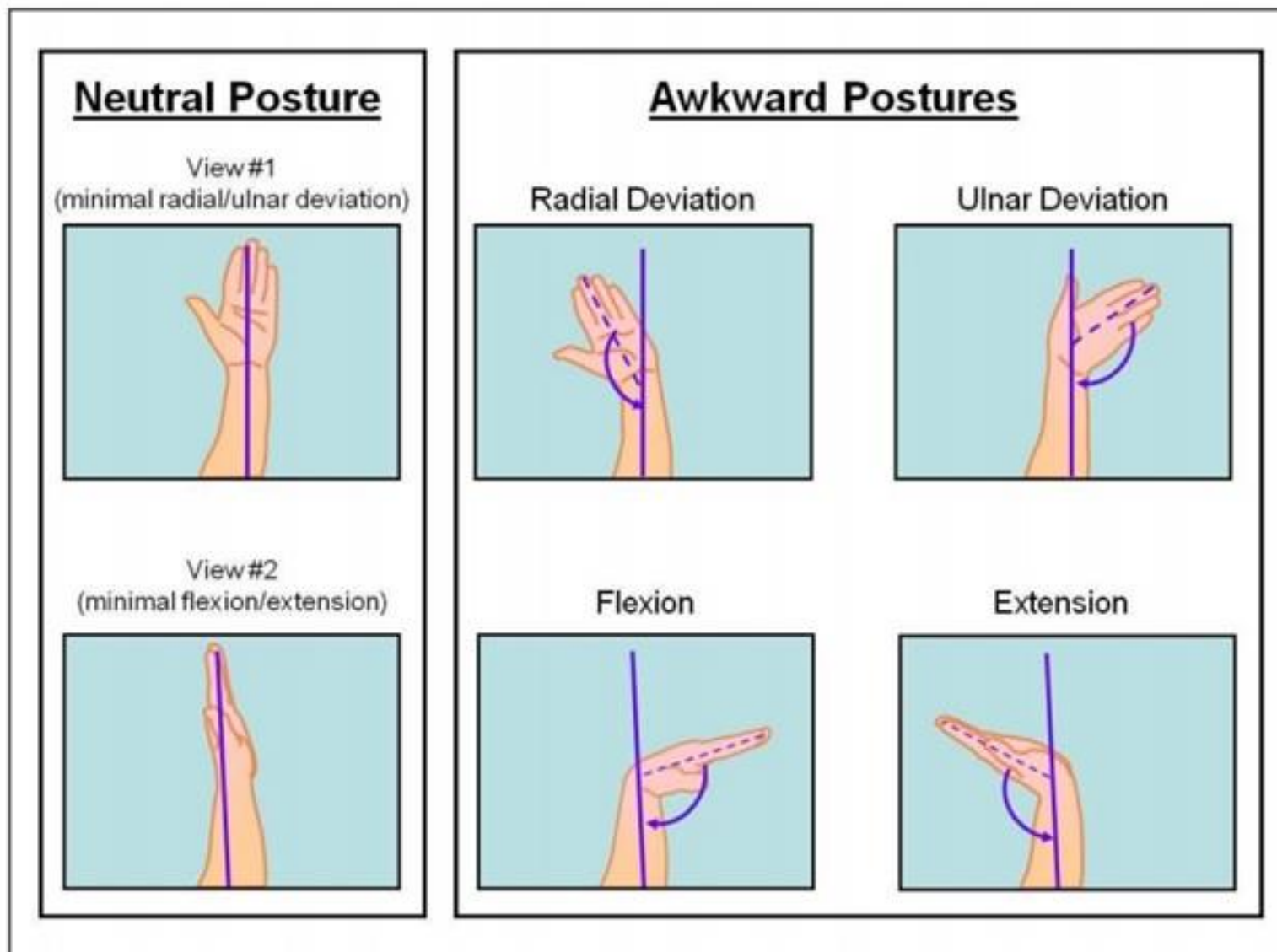
Anatomiski

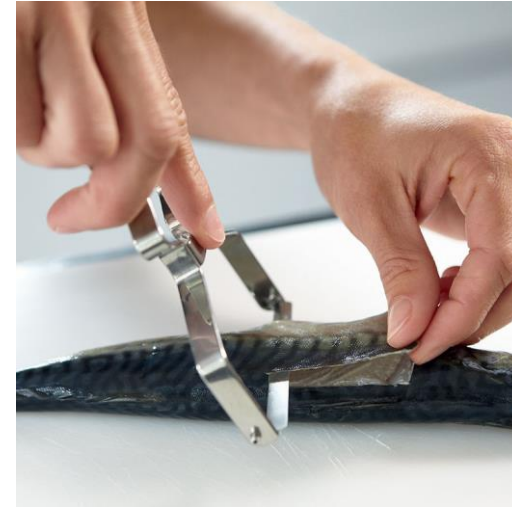
Bez gravitācijas ietekmes

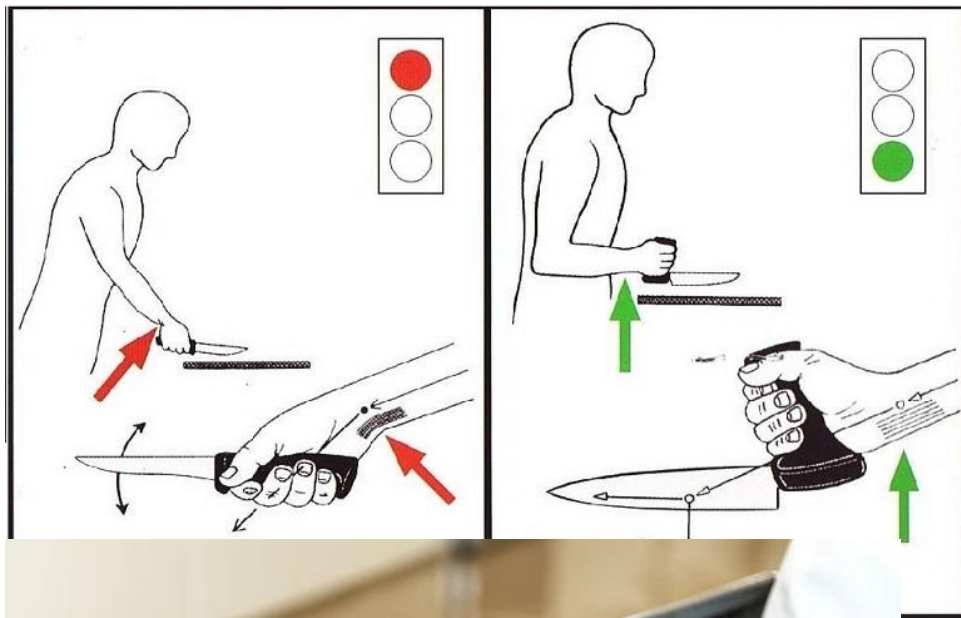
Plaukstu kustību ergonomika

Ergonomisko palīglīdzekļu piemēri

Ergonomisko palīglīdzekļu piemēri

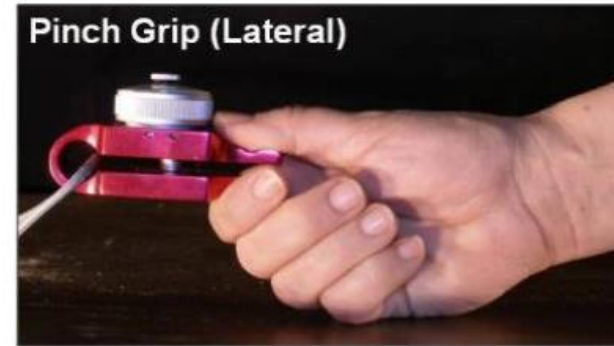

Satvēriena lielums

Satvēriena spēks

Ergonomisko palīglīdzekļu piemēri

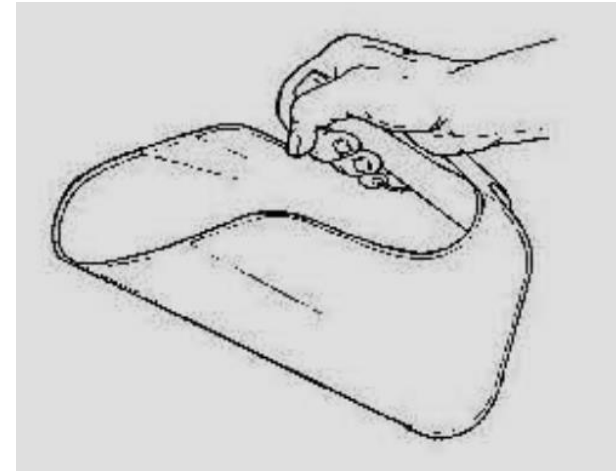
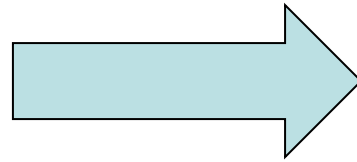
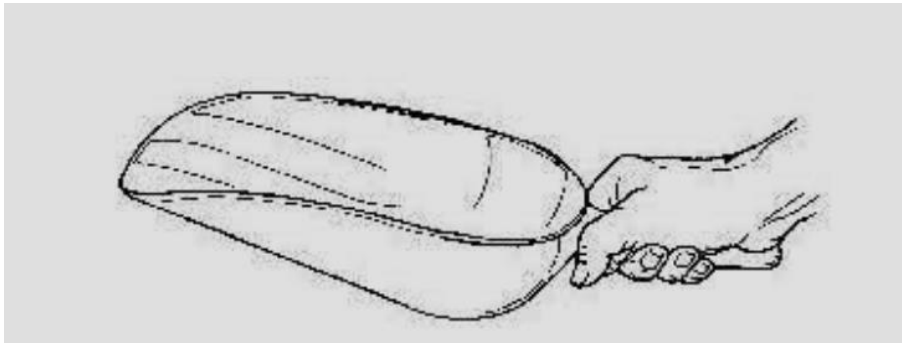

1. The fish bone tweezers can help you easily remove those pesky fine fishbones.

➤ **Application** //

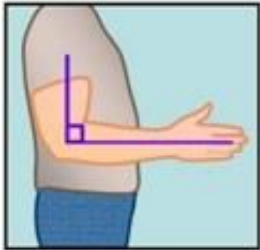

Ergonomisko palīglīdzekļu piemēri

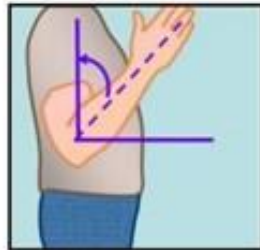
Elkoņa un pleca kustību ergonomika

Neutral Posture

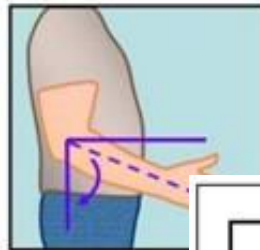

Awkward Postures

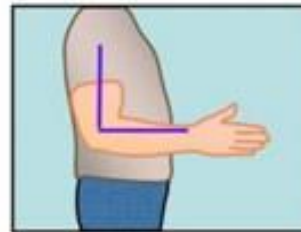
Elbow Flexion

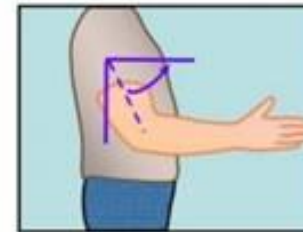
Elbow Extension

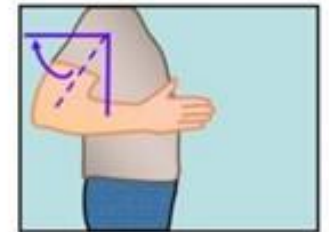
Neutral Posture

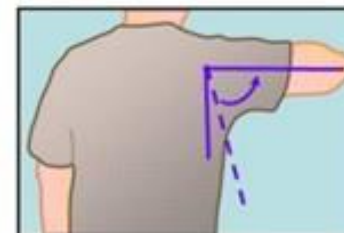
Shoulder Flexion

Shoulder Extension

Shoulder Abduction

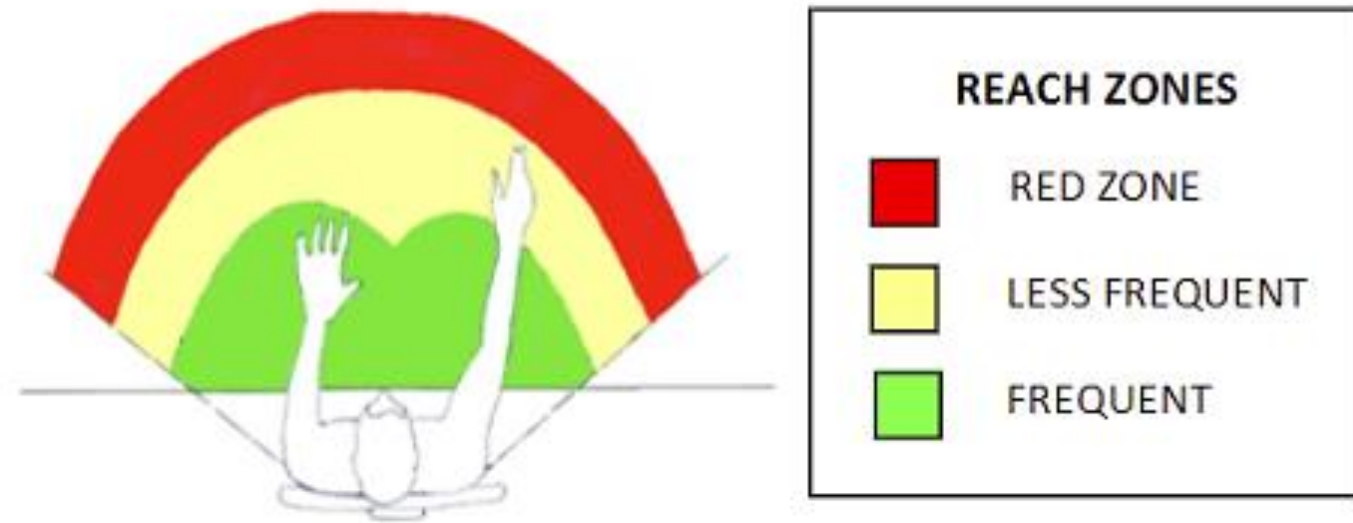

Shoulder Abduction & Extension

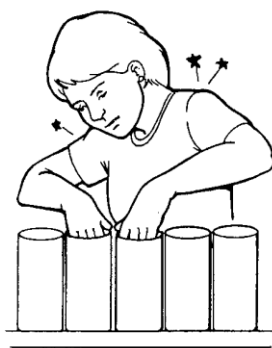

<http://www.cdc.gov/niosh/mining/UserFiles/works/pdfs/2011-191.pdf>

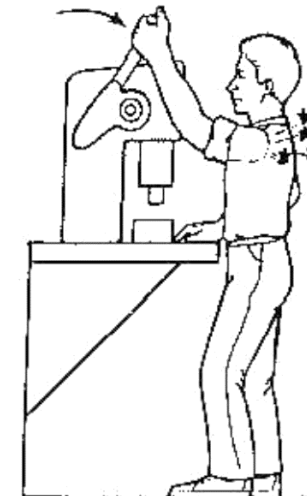
Rokas novietojums uz darba virsmas

Plecu kustību ergonomika

BAD DESIGN

<http://www.danmacleod.com/ErgoForYou/Principles%20Images/01%20arms,%20cylinder%20line.gif>

Remove barriers

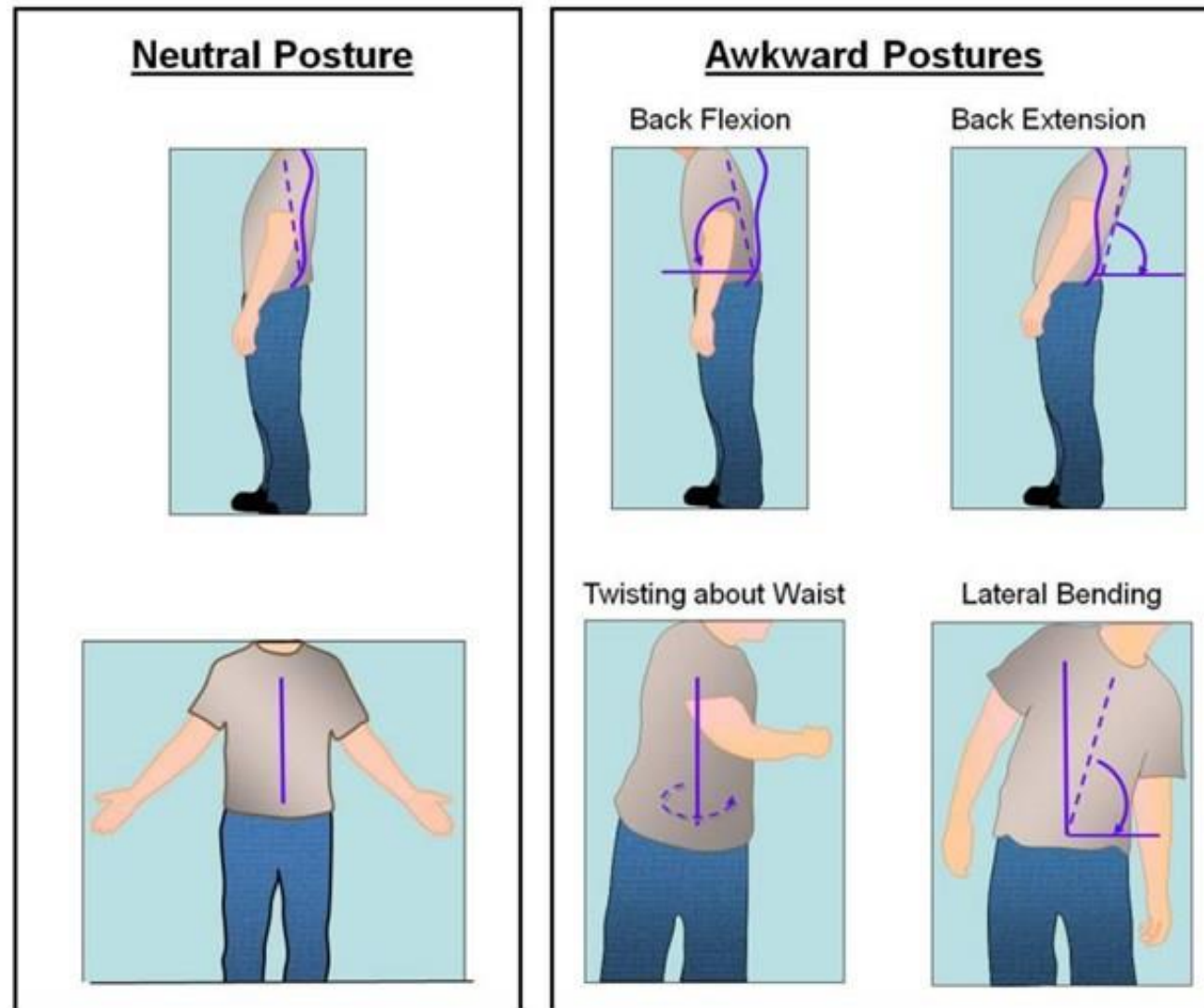
Cutout

GOOD DESIGN

Mugurkaula kustību ergonomika

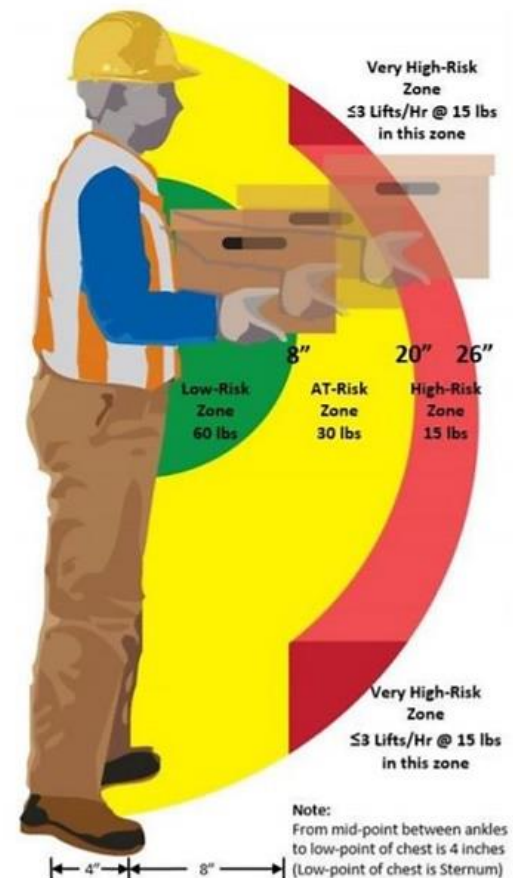

Īpašs risks, pārvietojot smagumus

- ✓ neērta (pārāk liela, smaga, grūti satverama, nestabila, saturs var pārvietoties, slidenām virsma (eļļas, smērvielas u.c.)) krava
- ✓ jātur izstieptās rokās
- ✓ jāpārvieto saliecoties vai pagriežoties
- ✓ nepiemēroti pārvietošanas attālumi un virsmas (vertikāli, horizontāli)
- ✓ nepiemērots darba temps (ātrs, nemaināms)
- ✓ nepiemēroti individuālie aizsardzības līdzekļi, apģērbs un apavi
- ✓ neapmācīts darbinieks

Pareiza smagumu pārvietošana

Avots: <https://ehs.stanford.edu/wp-content/uploads/safe-lifting.jpg>

	Woman		Man	
	B	A	A	B
Shoulder height	3kg	7kg	10kg	5kg
Elbow height	7kg	13kg	20kg	10kg
Knuckle height	10kg	16kg	25kg	15kg
Mid lower leg height	7kg	13kg	20kg	10kg
	3kg	7kg	10kg	5kg

= Safe Zone

Avots:
<http://www.dontpanicyouareonlymoving.com/the-diy-mover/safe-lifting-tips>

Smagumu nemechanizētas pacelšanas tehnika

Cik vien iespējams jāizvairās no smagumu celšanas no grīdas! Ja tomēr nepieciešams celt no grīdas, nedrīkst saliekties jostas daļā.

Uzmanību!
Šis paņēmiens
var būt efektīvs
tikai, ja
paceļamais
objekts ir
neliels, viegls
un var viegli
ietilpt starp
ceļiem.

Turiet smagumu tuvu ķermenim un celiet ar kāju spēku

Smagumu nemehanzētās pacelšanas tehnika

Lean the sack onto your kneeling leg.

Slide the sack up onto your kneeling leg.

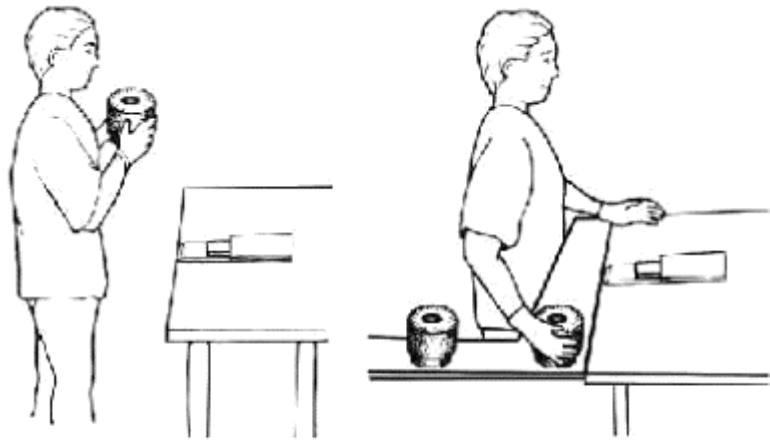

Slide the sack onto the other leg while keeping the sack close to your body.

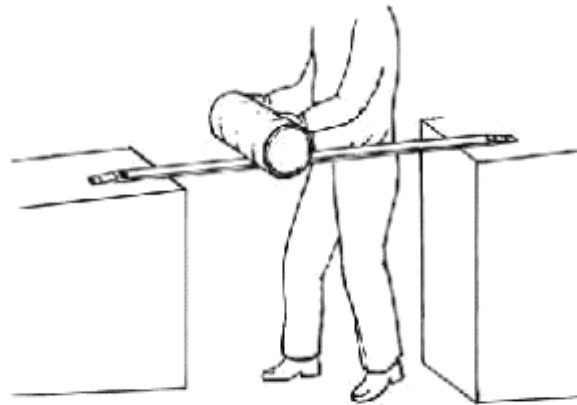

As you stand up, keep the sack close to your body.

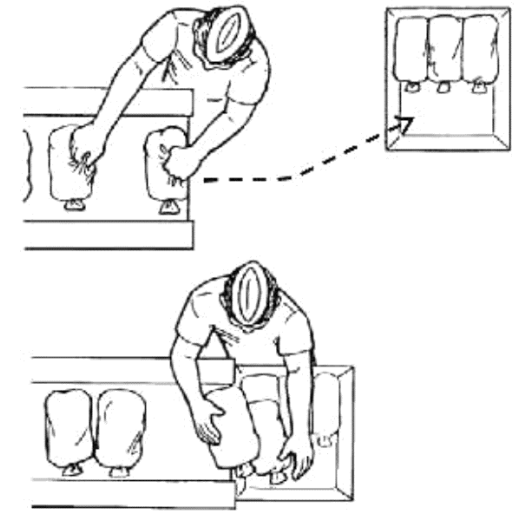

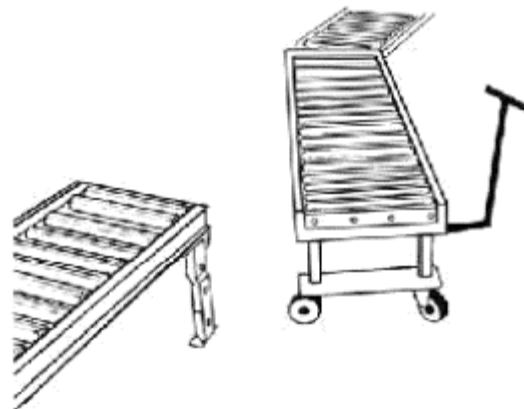
Slide surfaces — Low cost and effective

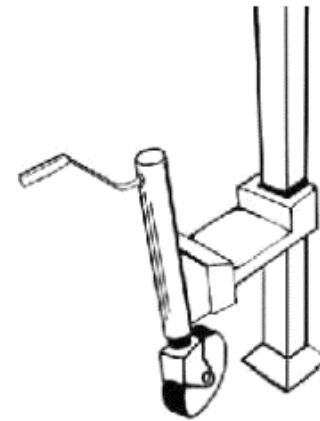
Slides can be configured at low cost in spots where standard conveyors do not fit.

Pay attention to layouts and distances moved.

Hinged gate and handle

Detachable wheel

Smagumu pārvietošana

Smagumu pārvietošanas automatizācija un atvieglošana

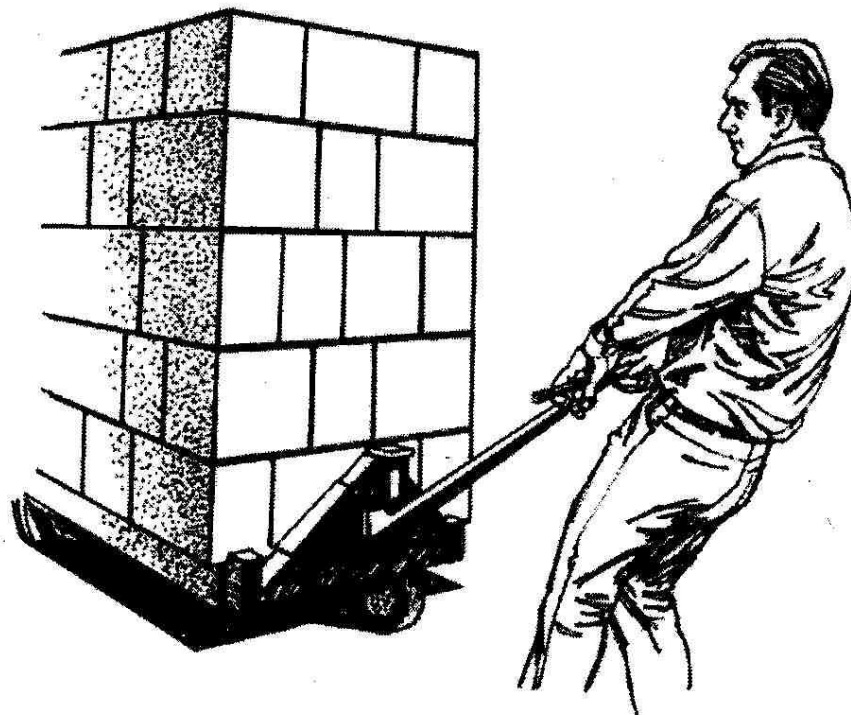
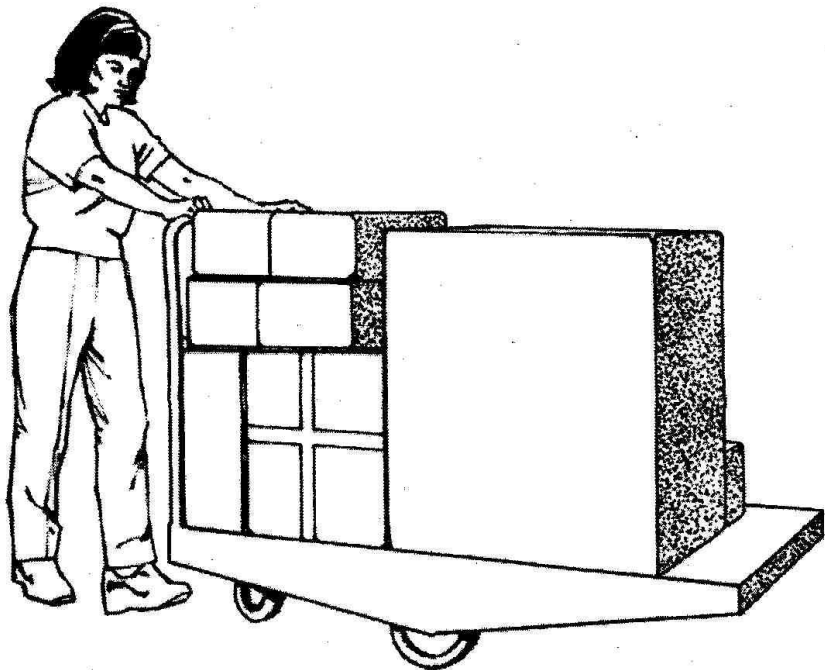

<https://youtu.be/GqWaJZ0UFAw>

<https://youtu.be/Zf86VP-tWcQ>

Smagumu pārvietošana

Veselīgāk ir stumt, nevis stiept!

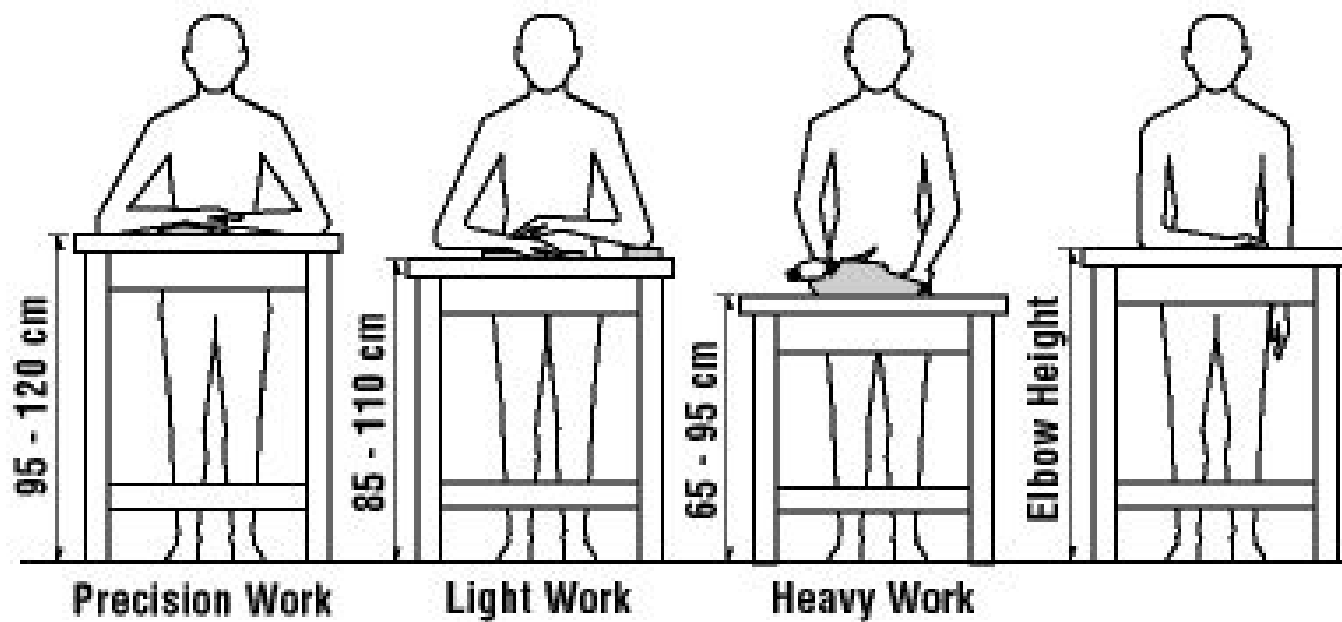

Mehanizēta smagumu pārvietošana

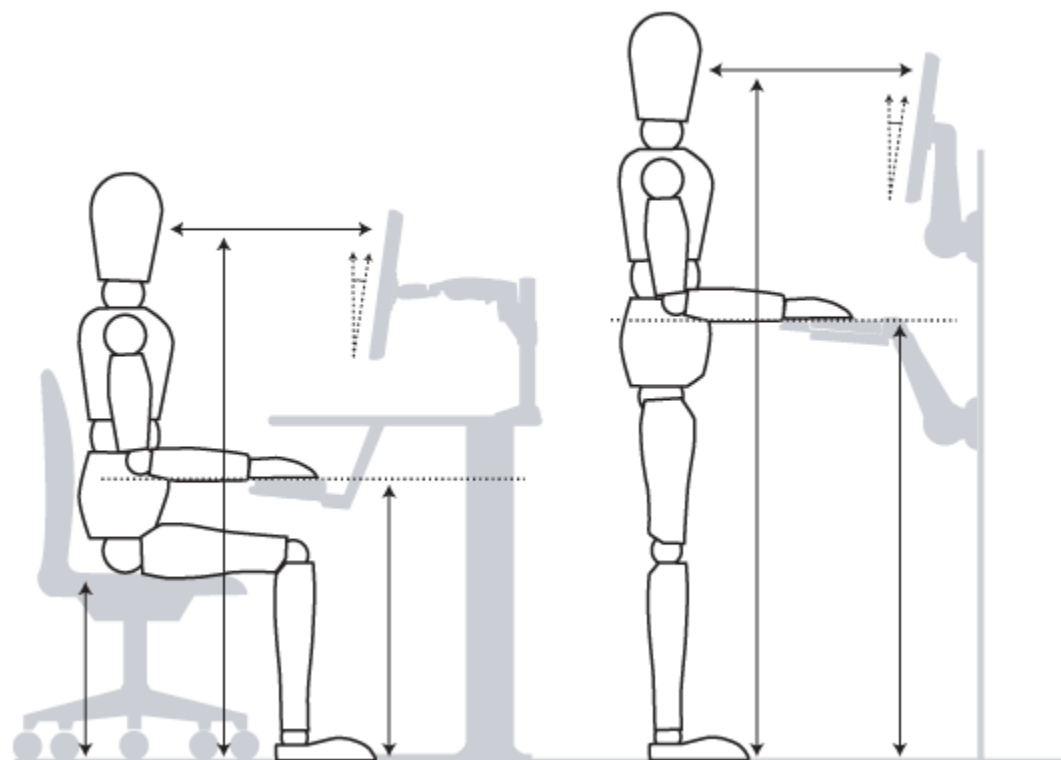

https://youtu.be/rycfK_8o0lk

Darba virsmas augstums

<https://s-media-cache-ak0.pinning.com/564x/ff/15/de/ff15de6501b71ab55463c0ee02391732.jpg>

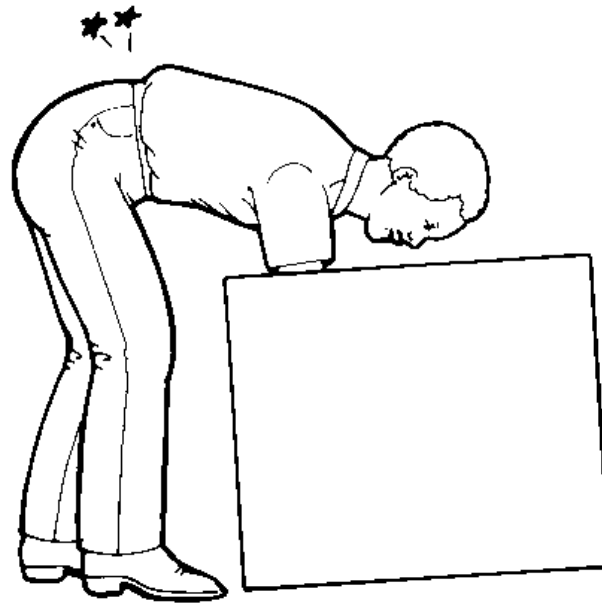
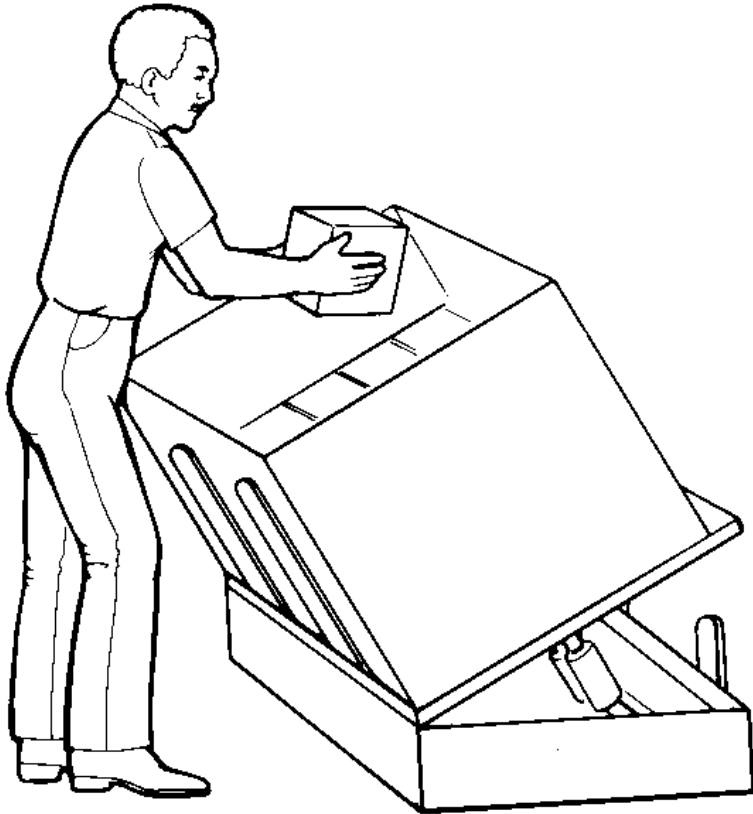
Darba virsmu augstuma pielāgošana

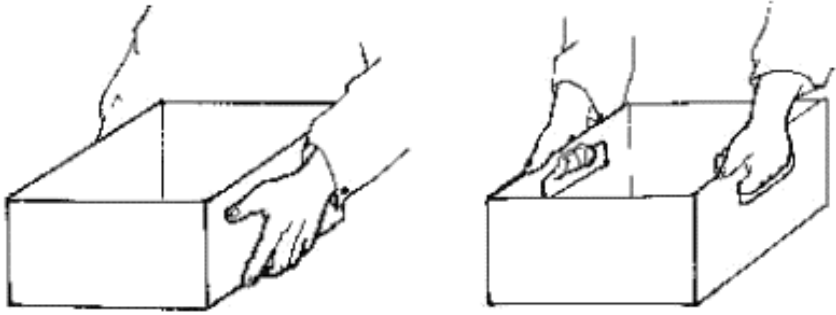

Darba virsmu augstuma pielāgošana

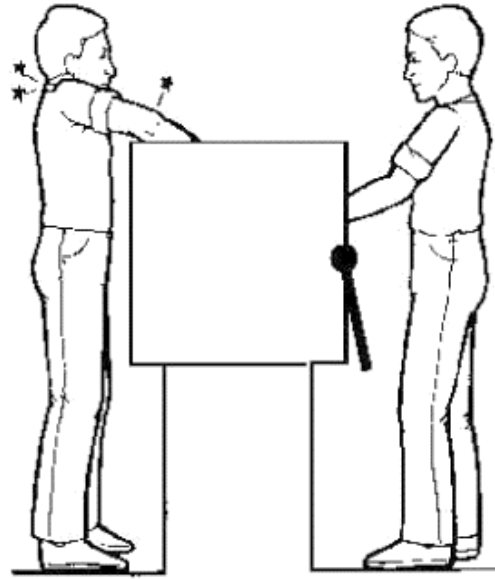

Atkārtota noliekšanās

Handholds enable use of a power grip, which reduces effort.

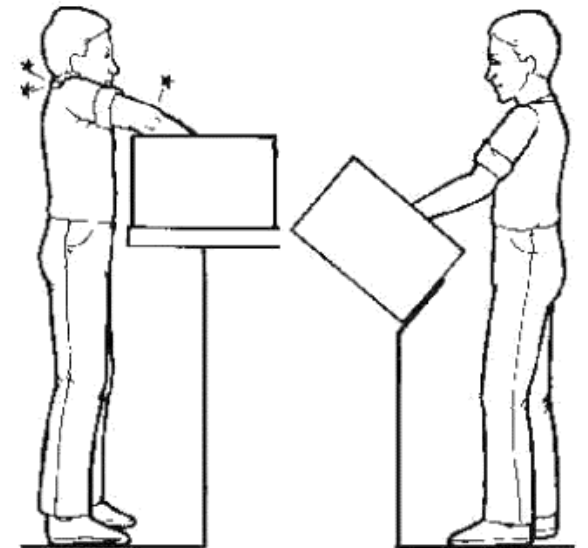
Container with drop down side

More motions

Fewer motions

Tilting container stands is one of the most common, low-cost ways of reducing reaches.

Nogurdinošs darbs stāvus - risinājumi

Ērti apavi

Kompresijas zeķes

Speciālie amortizējošie paklāji

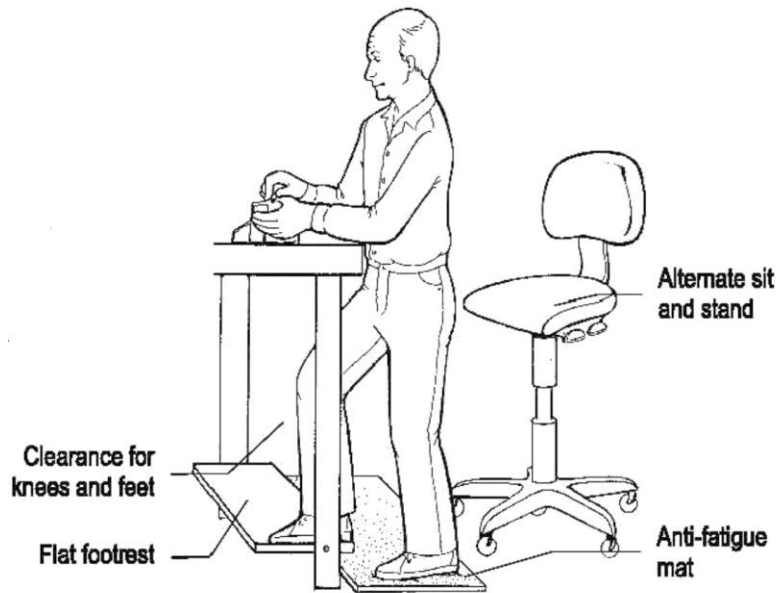
Ortopēdiskas zolītes

**Atpūtas paužu laikā apsēsties,
pacelt kājas augšā.**

Risinājumi stāvēšanas atvieglošanai

Sēdēšana darba laikā

SY-CP10

SY-CP11

SY-CP12

SY-CP13

SY-CP14

SY-CP15

SY-CP16

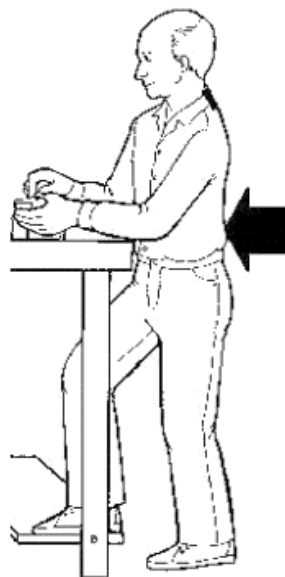
SY-CP17

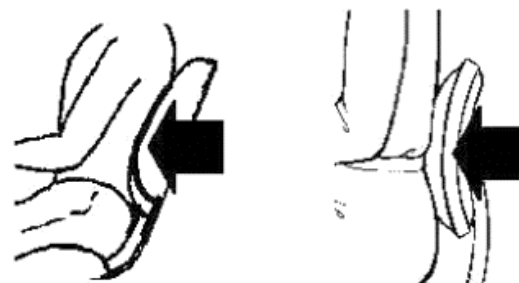
SY-CP18

Mugurkaulam ir svarīgi uzturēt pareizos izliekumus darba laikā

Keep the S-curve, whether sitting or standing.

Good lumbar support

Skrejрати

Eksoskeleti

Tīrīšanas un uzkopšanas darbu optimizēšana

Risinājumi displeju novietošanai

Ar darbu saistīto veselības traucējumu profilakse

- darba aizsardzības prasību ievērošana;
- individuālo aizsardzības līdzekļu izmantošana;
- darba vietas ergonomikas uzlabošana (individuāla pieeja!!!);
- darbinieku apmācība pareizajiem darba paņēmieniem,
- darba kustību atstrādāšana, lai **minimalizētu nevajadzīgo kustību skaitu**,
- darba režīma samērošana ar darbinieka spējām;
- darba rotācija;
- atpūtas paužu veselīga izmantošana;
- regulāras obligātās veselības pārbaudes, kurās darbiniekam **jāsūdzas par veselības problēmām un nedrīkst slēpt veselības traucējumus**;
- Gadījumā, ja rodas kādas veselības problēmas, pēc iespējas ātrāk griezties pie ārsta un **negaidīt līdz neizturamai situācijai! Savlaicīga ārstēšanas uzsākšana!**

Ar darbu saistīto veselības traucējumu profilakse

- Pietiekams laiks atpūtai
- Pozitīva attieksme pret darbu
- Iesildīšanās pirms darba uzsākšanas
- Bieža stiepšanās vingrinājumu izpilde
- Pietiekama organisma hidratācija (šķidruma uzņemšana)
- Stresa mazināšana darbā un mājās
- Nodarbošanās ar veselīgu sportu brīvajā laikā
- Laba vispārējā veselība

Pain Point aplikācija mobilajam tālrunim

<https://www.ohcow.on.ca/resources/occupational-health-toolkits-and-apps/painpoint/>

Welcome to Ergonomics for Fish Workers!

This AMSEA course is designed specifically for those who fish and/or process fish. Created with medical professionals to share industry recommendations, this AMSEA course reinforces work habits that reduce strains, pains, and injury to the body.

Ergonomics for Fish Workers is a 3 part course:

1. Pre-test
2. Sprains, Strains, and Pains: An introduction to Ergonomics
3. Post test

After completing the post test with a passing score you will be sent a certificate by email.

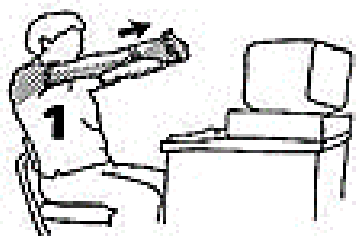
Let's get started!

Ergonomikas
apmācība
zivsaimniecības
nozarē
strādājošajiem

<https://www.ergonomics.amsea.org/>

Stiepšanās vingrinājumi darbā

10-20 seconds
2 times

10-15 seconds

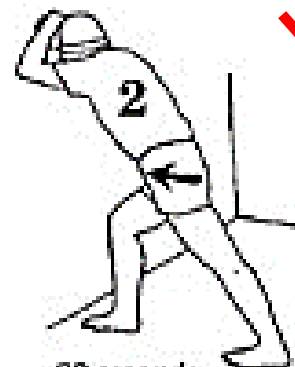
8-10 seconds
each side

15-20 seconds

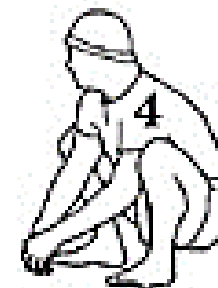
30 seconds

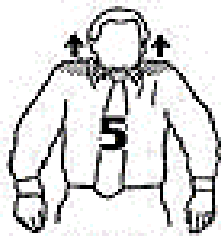
20 seconds
each leg

20 seconds

20 seconds

3-5 seconds
3 times

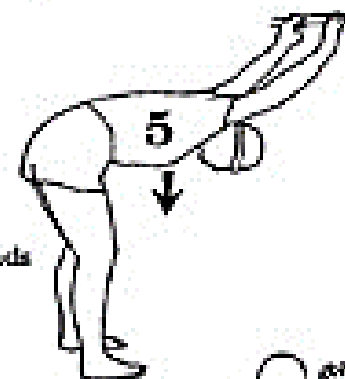
10-12 seconds
each arm

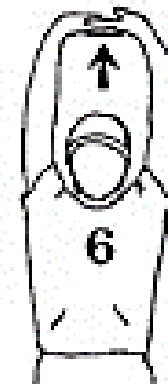
10 seconds

10 seconds

15 seconds

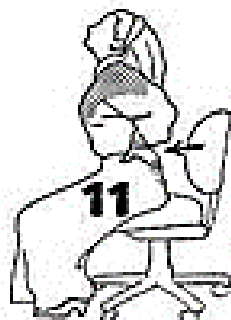
2 times
10 seconds each

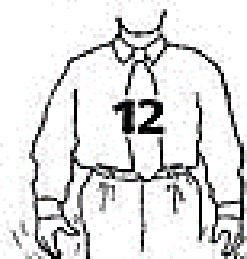
8-10 seconds
each side

8-10 seconds
each side

10-15 seconds
2 times

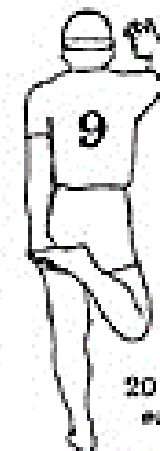
Shake out hands
8-10 seconds

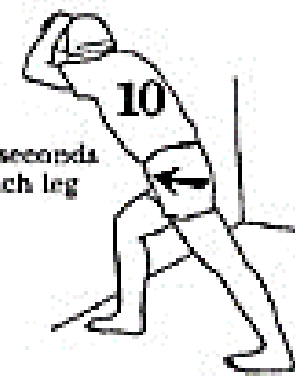
10 seconds
each arm

5 times
each direction

20 seconds
each leg

20 seconds
each leg

Paldies par uzmanību!

